

Dramske tehnike i metode u nastavi Hrvatskog jezika

Vandek, Mateja

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:252374>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Mateja Vandek

**DRAMSKE TEHNIKE I METODE U NASTAVI
HRVATSKOG JEZIKA**

Diplomski rad

Zagreb, rujan, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Mateja Vandek

**DRAMSKE TEHNIKE I METODE U NASTAVI
HRVATSKOG JEZIKA**

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Iva Gruić

Zagreb, rujan, 2021.

Sažetak

Cilj ovog diplomskog rada je prikazati kako se nastavne jedinice Hrvatskog jezika mogu provoditi uz pomoć dramskih tehnika i metoda. Prva polovica rada prvenstveno se bavi definiranjem teorijskih pojmova, ali i potkrepljenjem ideje o dobrobiti dramskih tehnika i metoda u nastavi Hrvatskog jezika. Svrha druge polovice rada je prikazati prijedlog primjene dramskih tehnika i metoda u nastavi Hrvatskog jezika koristeći teorijske pojmove predstavljene u prvome dijelu rada. Na samome početku, oslanjajući se na suvremene teorije i istraživanja, konstatira se kako dramski odgoj doprinosi razvoju učenika, ali i poboljšanju nastave, čime se naglašava njegova važnost u nastavnome procesu. U radu se nalaze detaljniji opisi dobrobiti dramskih tehnika u nastavi te pregledi najčešćih praksi povezanih s izvođenjem dramskog odgoja u osnovnoj školi. Nadalje, jasno se pokušavaju definirati i razgraničiti pojmovi: „dramske tehnike“, „dramske metode“, „dramske igre“ i „dramske vježbe“. Specifične dramske tehnike koje su korištene u drugom dijelu rada, definirane su i obuhvaćene u zasebnom poglavlju kojim prva polovica rada ujedno i završava. Pozivajući se na podjelu Ive Gruić, dramske su tehnike svrstane u dvije osnovne skupine – „dramske tehnike kroz koje se radnja proigrava“ i „dramske tehnike u kojima sudionici ostaju na rubu dramskog svijeta“, pri čemu se prva skupina zatim dijeli na „dramske tehnike kroz koje se radnja proigrava uz manji stupanj stilizacije“ i „dramske tehnike kroz koje se radnja proigrava uz viši stupanj stilizacije“. Dramske igre, vježbe i postupci koji se koriste u primjerima u drugom dijelu rada, također su definirane u zasebnom poglavlju. U drugome dijelu rada, iznesen je prijedlog primjene dramskih tehnika i metoda u nastavi Hrvatskog jezika od prvog do četvrtog razreda osnovne škole za tri nastavne domene definirane prema *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* – Književnost i stvaralaštvo, Hrvatski jezik i komunikacija te Kultura i mediji. Nakon svakog primjera navedeni su odgojno-obrazovni ishodi koji se mogu ostvariti na tom satu primjenom dramskih tehnika i metoda te njihova razrada. Doprinos ovog diplomskog rada je prikazati na koji se način nastavne jedinice Hrvatskog jezika mogu provesti uz korištenje dramskih tehnika i metoda i samim time učiniti nastavni proces dinamičnijim, suvremenijim, interaktivnijim i zanimljivijim učenicima i učiteljima.

ključne riječi: dramske tehnike i metode, dramski odgoj, nastava Hrvatskog jezika, Kurikulum Hrvatskog jezika

Abstract

This thesis aims to demonstrate how dramatic techniques and methods can contribute to Croatian language units teaching. The first part of the paper mainly defines theoretical concepts. It also emphasizes the benefits of the dramatic techniques and methods in Croatian language teaching. The second part of the paper presents a proposal for the application of dramatic techniques and methods in Croatian language teaching using the theoretical concepts introduced in the first part of the paper. At the very beginning, the thesis highlights the importance of drama education in the teaching process, as contemporary theories and research demonstrate. Therefore, drama education contributes to the development of students, but also the improvement of teaching. Furthermore, the paper tries to clearly define and differentiate the following terms: "dramatic techniques", "dramatic methods", "dramatic games", and "dramatic exercises". The specific dramatic techniques used in the second part of the paper are defined and covered in a separate chapter with which the first half of the paper ends. According to the division given by Iva Gruić, dramatic techniques are classified into two basic groups - "dramatic techniques through which the action takes place" and "dramatic techniques in which participants remain on the edge of the dramatic world", with the first group then divided into "dramatic techniques through which the action is played with a lower degree of stylization" and „dramatic techniques through which the action is played with a higher degree of stylization“. An additional chapter also defines dramatic games, exercises, and procedures used in the examples in the second part of the thesis. The first half of the paper ends with a more detailed description of the benefits of dramatic techniques in teaching and an overview of the most common practices related to the performance of drama education in primary school. The second part of the thesis presents a proposal for the application of dramatic techniques and methods in Croatian language teaching from the first to the fourth grade of primary school for three teaching domains defined according to the Curriculum of the subject Croatian language for primary schools and gymnasiums – Literature and Creativity, Croatian Language and Communication and Culture and Media. After each example, the possible educational outcomes that can be achieved in that class by applying dramatic techniques and methods and their elaboration are listed. The contribution of this thesis is to show how Croatian language teaching units can be taught by using dramatic techniques and methods and thus make the teaching process more dynamic, modern, interactive, and interesting to students and teachers.

key words: drama techniques and methods, drama education, Croatian language teaching, Croatian language curriculum

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Dramski odgoj u nastavi.....	2
3. O dramskim metodama	3
4. Uloga voditelja (učitelja).....	4
5. Dobrobiti dramskih tehnika i metoda u nastavi Hrvatskog jezika	5
6. Zastupljenost dramskog odgoja u osnovnoj školi	7
6.1. Dramska skupina u osnovnoj školi.....	7
6.2. Povezanost dramskog odgoja s Hrvatskim jezikom	8
7. O dramskim tehnikama	10
7.1. Dramske tehnike kroz koje se radnja proigrava	11
7.1.1. Dramske tehnike kroz koje se radnja proigrava uz manji stupanj stilizacije.....	11
7.1.2. Dramske tehnike kroz koje se radnja proigrava uz viši stupanj stilizacije.....	12
7.2. Dramske tehnike u kojima sudionici ostaju na rubu dramskog svijeta.....	14
7.3. Ostale dramske tehnike (vježbe, igre i postupci).....	15
8. Prijedlog primjene dramskih tehnika i metoda kroz predmetna područja Hrvatskog jezika	18
8.1. 1. razred	18
8.1.1. Književnost i stvaralaštvo (Šuma zimi, Lidvina Luketa)	18
8.1.2. Jezik i komunikacija (Abeceda).....	20
8.1.3. Kultura i mediji (Duga profesora Baltazara, Ante Zaninović)	21
8.2. 2. razred	23
8.2.1. Književnost i stvaralaštvo (Četiri doba, Branko Hribar).....	23
8.2.2. Jezik i komunikacija (Telefonski razgovor)	25
8.2.3. Kultura i mediji (Dječji časopis).....	27
8.3. 3. razred	29
8.3.1. Književnost i stvaralaštvo (Smijeh, Mladen Kušec).....	29
8.3.2. Jezik i komunikacija (Zavičajni govor i hrvatski standardni jezik)	31
8.3.3. Kultura i mediji (O plakatu)	32
8.4. 4. razred	34
8.4.1. Književnost i stvaralaštvo (Miš i div, Vjekoslava Huljić).....	34
8.4.2. Jezik i komunikacija (Opisivanje)	36
8.4.3. Kultura i mediji (Knjiga i film, Družba Pere Kvržice)	38
9. Zaključak	41
Literatura:	43
Prilozi.....	47

1. Uvod

Dramsko izražavanje (kojeg Bojović naziva dramtizacijom), blisko je svoj djeci. Bojović (2013, str. 2) naglašava: "...ona je temeljna ljudska sposobnost i urođena je, upravo kao i verbalni izraz i geste.", stoga ne iznenađuje što se dramtizacija upotrebljava u svim stupnjevima odgojno-obrazovnog procesa u svrhu socijalizacije djece te ostvarivanja odgojno-obrazovnih ishoda. Dramske aktivnosti nastavni proces čine dinamičnijim, a učenike spremnijim na prenošenje iskustva i znanja u svakodnevne životne situacije. Nadalje, Bojović navodi kako uključivanje umjetničkog odgoja u djetetovu svakodnevicu, poboljšava rezultate i kvalitetu učenja (i odgoja) te pozitivno utječe na razvoj djetetova govora i izražavanja, ali i osobnog rasta u smislu jačanja identiteta, samopouzdanja, uvažavanju tuđih mišljenja, i prihvaćanja različitosti u kolektivu u kojem se nalaze. Dramski odgoj u Hrvatskoj ne ulazi u redovne predmete, ali se provodi u dramskim skupinama koje pripadaju izvannastavnim aktivnostima. Također, U *Istraživanju o korištenju dramskih metoda među učiteljima razredne nastave*, Roberta Rudela (2013) dolazi do spoznaja da učitelji razredne nastave vrlo rado koriste i prihvaćaju dramske tehnike i metode u obradi nastavnog sadržaja te smatraju da dramski odgoj ima uvelike pozitivne utjecaje na sudionike nastavnog procesa. S obzirom da je dramsko izražavanje vrlo širok fenomen koji ulazi u različite sfere ljudskoga života u njegovim različitim etapama razvoja, potrebno mu je pristupiti sveobuhvatno i iz različitih znanstvenih gledišta. Zbog toga se ovaj rad temelji na objedinjenim znanstvenim spoznajama proizašlim iz odgojno-obrazovnog područja.

Ovaj diplomski rad podijeljen je u dva dijela. U prvome dijelu razmatra se značaj, dobrobiti i zastupljenost dramskoga odgoja u nižim razredima osnovne škole, a u drugom dijelu navedeni su prijedlozi primjene dramskih tehnika i metoda pri usvajanju novih nastavnih sadržaja i ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda. Za svaki razred odabrane su po tri nastavne jedinice koje odgovaraju trima nastavnim područjima Hrvatskog jezika prema kurikulumu. Ispod svakog prijedloga sata, napisan je i osobni komentar o tome koje je vještine (odgojno-obrazovne ishode) moguće razvijati provođenjem navedenih dramskih tehnika. No, kako bi se dramski odgoj i dramski postupci uopće mogli uvesti u nastavu Hrvatskoga jezika, potrebno je da se u nečemu podudaraju. U ovome radu, navedene su i odgojno-obrazovne zadaće dramskog odgoja koje istovremeno odgovaraju onima Hrvatskog jezika uspoređujući dva dokumenta: Nastavni plan i program za osnovne škole i Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije.

2. Dramski odgoj u nastavi

„Dramski odgoj je oblik učenja i poučavanja kroz dramsko iskustvo“ (Lekić i sur., 2007, str. 13). Uz njegovu pomoć moguće je zamijeniti šturo, činjenično učenje s iskustvenim učenjem. Upravo zbog toga, dramski odgoj na poseban način doprinosi razvoju učeničkih kompetencija, ali i razvoju uspješnog i dinamičkog nastavnog procesa (Lekić i sur., 2007). U nastavi se dramski odgoj provodi na razne načine; posjećivanjem kazališta i gledanjem predstava, poticanjem učenika na dramsko izražavanje i stvaralaštvo, organiziranjem izvannastavnih dramskih aktivnosti u kojima se osmišljavaju i izvode predstave i drugi scenski izrazi, te usvajanjem nastavnih sadržaja uz pomoć dramskih tehnika i metoda. Stoga, dramski odgoj nije isključivo namijenjen obrazovanju budućih glumaca. Naprotiv, dramski odgoj također služi poboljšanju kvalitete nastavnog procesa jer nastoji aktivirati učenike da budu ravnopravni sudionici u dramskim postupcima, ali i u nastavi (Lekić i sur., 2007).

Dramske tehnike i metode u sklopu dramskog odgoja omogućavaju povezanost i prožimanje nastavnih predmeta. Tako je omogućeno, na primjer, povezivanje sadržaja u nastavi Prirode i društva s nastavom Hrvatskog jezika. Wilson i sur. (1994), prema Andrikopoulou E. i Koutrouba K. (2019), navode kako dramski odgoj kod učenika pomaže istaknuti značaj i shvaćanje odnosa čovjeka i prirode. Nadalje, moguća je korelacija Hrvatskog jezika i Prirode i društva te Likovne kulture ili na primjer Glazbene kulture i Likovne kulture (Krušić, prema Lekić i sur., 2007). Snježana Čubrilo također naglašava kako nisu u korelaciji samo dramski odgoj i Hrvatski jezik, već se nastava dramskog odgoja može temeljiti na poticajnim temama iz Povijesti, Geografije ili Glazbenog (2008).

Osim što potiče povezivanje različitih nastavnih predmeta, dramski odgoj doprinosi dječjem razvoju u različitim područjima. Vlado Krušić navodi kako se uz pomoć dramskih aktivnosti razvijaju osjećaji, stavovi, mašta, kreativnost, samopouzdanje i moralna uvjerenja (prema Fileš i sur., 2008). Zbog toga je dramski odgoj oduvijek na neki način bio uključen u nastavu, ali ne uvijek s jednakom zastupljenosti. Na primjer, djeca su vježbala izražajni govor i socijalne vještine kroz pripremu predstava. Međutim, ono što je posebno doprinijelo uključivanju umjetnosti u nastavu jesu pojmovi „učenje kroz igru“ i „učenje kroz iskustvo“ (Gruić, 2014).

Iako drama primarno pripada kazalištu, dramske aktivnosti nedvojbeno čine nastavni proces zanimljivijim i dinamičnijim. Way (1987) navodi bitnu razliku između kazališta i drame: „Kazalište se bavi komunikacijom između glumaca i publike, (...) a drama se bavi iskustvom

sudionika, ne vodeći računa o komunikaciji s publikom.“ (prema Gruić, 2014, str. 71). Prema tome, drama je, za razliku od kazališta, individualna, odnosno usmjerena prema iskustvu pojedinca zbog čega ga mijenja i obogaćuje (Gruić, 2014). Upravo zato, dramu treba što više uključiti u nastavu i učenicima omogućiti iskustveno učenje koje će u njima potaknuti nove ideje i primjenu istoga u budućnosti.

3. O dramskim metodama

Dramske se aktivnosti sastoje od dramskih igara, vježbi i tehnika koje se međusobno isprepliću zbog čega se gube jasne granice i razlike između navedenih pojmova. Stoga se one, najčešće, svrstaju pod zajednički naziv „dramske metode“ (Mijatović, 2011). Iva Gruić i sur. (2018) dramskim metodama nazivaju one aktivnosti koje imaju strukturu izgrađenu iznutra i pravila koja za vrijeme provođenja aktivnosti valja poštivati. Te aktivnosti razvijaju se kroz dulji vremenski tijek. Za takve oblike dramskog rada navode: forum kazalište, procesnu drama, ogrtač stručnjaka, skupno osmišljavanje predstave i izvedba, pripremu i izvedbu predstave prema dramskome predlošku, literarnu i teatrološku analiza dramskog teksta, analizu izvedbe/predstave.

Dramska metoda koja će se u nastavku ovog rada koristiti u primjeni na nastavnome satu Kulture i medija u drugome razredu je ogrtač stručnjaka. To je skupna uloga u kojoj sudionici zajedno s učiteljem (voditeljem) postaju stručnjaci za neko područje te ga istražuju (Vukojević, 2020 prema Healthcote i Bolton, 1995).

Dramskim igrama nazivaju se aktivnosti u kojima sudionici prate zadana pravila pomoću kojih će ostvariti unaprijed zadani cilj igre (Lekić i sur., 2007; Mijatović, 2011). Ovoj skupini pripadaju igre natjecanja, pogađanja i igre s ispadanjem. Ukoliko se stvori ugodna atmosfera, učenici će lakše, i na njima prirodan način (kroz igru), usvajati nastavne sadržaje (Lugomer, 2000/2001). Igra je, u dramskim metodama, odabrana jer je bliska svoj djeci, ali i čovjeku u svim razdobljima njegova života. Nadalje, Gordana Fileš i sur. (2008) navodi da se „dijete u dramskoj igri ili metodama koje se temelje na osobnom iskustvu osjeća najprirodnije i najprihvaćenije zato što su njegova najranija iskustva bila prožeta igrom i jer su osobna iskustva, na kojima se temelje sve dramske metode, ono što je djetetu blisko“ (20). Lugomer (2000/2001) naglašava kako igra osim obrazovnih postignuća omogućava i funkcionalna jer aktivira osjete, pokrete i tijelo. Sagleda li se igra iz aspekta važnosti za čovječanstvo, čovjek koji radi – „Homo faber“ – zaslužuje i naziv „Homo ludens“ (Huizinga, 1992) što označava čovjeka koji se igra, a igra čini značajni dio ljudskoga života (prema Ćurko i Kragić, 2009).

Igra neizostavno obilježava čovjeka jer je od ranog djetinjstva dio nesvjesne ljudske djelatnosti (Ćurko i Kragić, 2009).

Mijatović (2011), dramske vježbe definira kao one aktivnosti u kojima nema natjecanja, već ih pojedinci izvode prema svojim mogućnostima. Fileš i sur. (2008) dramsku vježbu smatraju kao aktivnost koja, ukoliko se ponovi nekoliko puta, služi za uvježbavanje pojedine vještine ili poboljšanja sposobnosti.

Konačno, Mijatović (2011) dramskim tehnikama naziva složenije aktivnosti koje su sastavljene od jednostavnijih aktivnosti. Dramske metode sastoje se od dramskih tehnika, a većina dramskih tehnika mogu se lako ukomponirati u dramske metode (Gruić i sur. 2017).

Ciljevi i ishodi dramskog odgoja i nastave Hrvatskog jezika međusobno se prožimaju zbog čega je dramske metode vrlo lako ukomponirati u nastavu Hrvatskog jezika. Nastavni je proces organiziran oblik aktivnosti i uvijek teži k određenom cilju; ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda. Odgojno-obrazovni ishodi koji se ostvaruju uz pomoć igre u nastavi su vježbe usvajanja nastavnih sadržaja ili razvijanja određenih sposobnosti i kompetencija. Osim u nastavi Hrvatskog jezika, dramske metode primjenjive su i u nastavi drugih predmeta. Kao primjer može se navesti metoda crtanja, koja bi izvorno pripadala nastavi Likovne kulture, ali se ipak primjenjuje i kao dramska metoda upravo zbog sličnosti u odgojno-obrazovnim ciljevima i ostvarenju ishoda učenja i sličnosti u sadržajima (Fileš, 2008). Upravo radi prethodno navedenog, dramske su metode između ostalog, mješavina i sinteza glazbenih elemenata (u slučaju kad je glazba u dramskoj aktivnosti, na primjer, služi za motivaciju) i likovnih elemenata (prethodno navedena metoda crtanja) (Fileš i sur., 2008). Nadalje, radi preklapanja u prethodno navedenim područjima i kombiniranjem raznih metoda rada koje izvorno pripadaju drugim predmetima, dramski se odgoj kao i na primjer, scenska umjetnost, smatra kao „djelatnost sinteze“ (Fileš i sur., 2008).

4. Uloga voditelja (učitelja)

Pri provođenju i organizaciji svih dramskih tehnika i metoda, potreban je voditelj koji daje upute o određenim tehnikama/metodama. Voditelj može pripovijedati, napraviti određenu podjelu skupine, davati zvučne signale za promjenu uloga ili odrediti specifičan predmet koji označava ulazak/izlazak iz uloge, zaustavljati vrijeme i slično. Učitelj (voditelj) u dramskoj aktivnosti može biti ravnopravni sudionik ili neutralni pripovjedač (Lekić i sur., 2007). Voditelj je sudionik dramske igre te ni u kojem slučaju ne bi smio biti superioran nad igračima jer ako

djeca osjete strah ili sram, neće se moći opustiti u svojoj ulozi. Upravo iz razloga što je i on sam sudionik u dramskome procesu, sva pravila vrijede i za njega. Nadalje, voditelj se također mora kontrolirati od nepotrebnog zaustavljanja igre i mora znati prepoznati pravi trenutak kad je zaustavljanje potrebno. Voditelj je onaj koji usmjerava skupinu i čiji je zadatak pratiti ide li aktivnost dobrim tijekom. No, ukoliko učenike dovoljno motiviramo za učenje kroz igru, i ako ih upoznamo s dramskim tehnikama i metodama, oni će sami poštivati pravila jer će im to biti zabavno i prihvatljivo (Lugomer, 2000/2001). Poanta je stvoriti dramsku aktivnost koja će predstavljati „mjesto susreta učitelja i učenika kao ravnopravnih partnera u igri“ (Spolin, 1986, prema Vukojević, 2016: 16). Učitelj bi se trebao voditi time da daje slobodu učenicima u dramskoj aktivnosti, ali uz prethodno jasno definirana pravila. Na taj način, učenici bi trebali učiti s lakoćom, opušteno i neprimjetno, a ishodi i odgojno-obrazovni ciljevi nastavnog predmeta bit će kvalitetno ispunjeni (Fileš i sur, 2008).

5. Dobrobiti dramskih tehnika i metoda u nastavi Hrvatskog jezika

Dramske tehnike i metode omogućavaju iskustveno i aktivno učenje i poučavanje koje ima pozitivne utjecaje na sudionike nastavnog procesa. Dramski odgoj omogućava usvajanje nastavnog sadržaja kroz stvaralački rad, a Anarella (1992) navodi kako stvaralački odgojno-obrazovni rad s djecom doprinosi razvoju njihove kreativnosti, komunikacijskih vještina, razvitku samopouzdanja i solidarnosti. Komunikacijske i izražajne sposobnosti najbolje će se razvijati u onim aktivnostima u kojima postoji odmak od stvarnosti jer bi djeca tada trebala osjetiti slobodu govora i izražavanja u ime određenog lika. Tako se pomaže djeci da prevladaju strah od osude drugih sudionika jer sve što govore, govore kroz lik kojeg utjelovljuju (Lugomer, 2000/2001).

Osim što se uz pomoć dramskih postupaka mogu ispuniti odgojno-obrazovni ishodi pojedinih nastavnih predmeta s naglaskom na Hrvatski jezik, moguća je i korelacija dramskog odgoja s građanskim odgojem u kojemu se obuhvaća iskustvo, emocije, znanje, zapažanja i spoznaje. Stavljanjem učenika u dobro osmišljene, pa nekad i problemske situacije, u kojima su oni aktivni sudionici, potiče se djetetov holistički razvoj te se od njega traži istraživački pristup rješavanju problema koji je u skladu s njegovom dobi, a sve to kroz igru pridonosi ostvarenju odgojno-obrazovnih ciljeva nastave (Barat i sur., 2017). U takvom nastavnom procesu učitelj je voditelj, ali i ravnopravni sudionik u dramskoj aktivnosti.

Nadalje, djeca koja kroz razne uloge sudjeluju u rješavanju konflikata ili sukoba, na taj se način pripremaju kako će slične situacije riješiti i u stvarnome životu. S druge strane, uz

pomoć dramskih postupaka djeca razvijaju svoj govor, artikulaciju i točno naglašavanje riječi. Dijete razvija strpljivost, sluša druge sudionike, spremno je na timski rad, oslobađa se u društvu, razvija svoje potencijale te u dramskome svijetu upoznaje i pozitivne i negativne emocije koje zatim proživljava (Bojović, 2013). Učenik se tako može identificirati s književnim likom ili proživjeti situaciju iz lektirnog djela. Rudela (2013) u svome istraživanju *O korištenju dramskih tehnika među učiteljima razredne nastave*, naglašava kako, prema mišljenju učitelja koji su sudjelovali u istraživanju, uz pomoć dramskih igara i vježbi učenici mogu lakše usvojiti pravilnu pismenu i usmenu komunikaciju. Iz prethodno navedenog zaključuje se da će učenici uz pomoć dramskih aktivnosti lakše savladavati nastavni sadržaj gramatike i pravopisa, ali i nadopunjavati vlastiti rječnik. Pravila koja su određena u dramskoj igri, trebaju se poštivati, ali u tome ne treba biti strog i sudionicima treba dozvoliti da pogriješe. Svaki sudionik sam određuje koliko će duboko ući u ulogu i aktivirati u njoj.

Uz provođenje dramskih metoda na nastavi Hrvatskoga jezika može se ocjenjivati usvojenost nastavnog sadržaja koje je dijete pokazalo svojom aktivnošću. Također, dobrobit uvođenja dramskih tehnika i metoda u nastavu je i ta što se na temelju njih može uvesti učenikova samoprocjena o odigranome. Pritom djeci valja naglasiti da se ne procjenjuje način izvedbe nego sadržaj kojim su se bavili u aktivnostima. Jer ipak, naglasak se stavlja na nastavni sadržaj, a dramske metode i tehnike su medij koji olakšava proces spoznaje. Samoprocjenjivanjem razvija se samokritičnost, ali i motivacija za daljnji rad jer će učenici znati na kojoj su razini usvojili sadržaj prema smjernicama u kojima je navedeno što je potrebno usvojiti (Fileš i sur., 2008).

Za vrijeme trajanja dramskih aktivnosti bitno je dati učenicima slobodu i priliku da uživaju u svom dramskom izričaju. Učitelj ne smije nepotrebno prekidati tijekom aktivnosti, ispravljati igrače (sudionike) ili komentirati. Umjesto toga učitelj može zapisivati što je zapazio, a bilo bi korisno provesti diskusiju o tome s učenicima nakon dramske aktivnosti. Kao i u svakoj nastavnoj situaciji, bitno je naglasiti dobre aspekte, a ne prvenstveno usmjeravati na ono što nije bilo dobro odrađeno. U provođenju dramskih tehnika i metoda valja pripaziti na redosljed njihovog provođenja. Naime, one bi se u nastavni proces trebale uvoditi postepeno, odnosno od lakših prema težim za učenike, ali i za učitelje. Učiteljima je, kao i učenicima, dana sloboda pri korištenju dramskih tehnika i metoda što je također jedna od dobrobiti. Učitelj može mijenjati i prilagođavati dramsku tehniku razredu i radu ukoliko smatra da će biti učinkovitija na drugačiji način (Fileš i sur., 2008).

U *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* navedeno je kako se odgojno-obrazovni ishodi ostvaruju aktivnim, problemskim i stvaralačkim učenjem – to je ono što dramski odgoj (dramske tehnike i metode) pruža (Marinić, 2017).

6. Zastupljenost dramskog odgoja u osnovnoj školi

Krušić (1997) naglašava kako je dramski odgoj u Hrvatskoj slabo zastupljen u školskome sustavu, a ako i je to je u školsko slobodno vrijeme ili u izvannastavnim aktivnostima kroz dramsku skupinu. U posljednjih dvadeset godina izdano mnogo priručnika za dramski odgoj i provođenje dramskih tehnika i metoda (*Zamisli, doživi, izrazi!, Igram se, a učim, Ne raspravljaj, Igraj!, Više od igre-svijet u meni, Novih 100+ ideja za dramu* itd.) i situacija se poboljšala. No i dalje, voditelji dramskih skupina najčešće su samouki, a iskustvo stječu samoinicijativnom praksom. Dramski odgoj najviše se prakticira u izvanškolskim ustanovama. U *Istraživanju o korištenju dramskih metoda među učiteljima razredne nastave*, Roberta Rudela (2013) navodi kako korištenje dramskih tehnika i metoda u nastavi nema veze s godinama staža učitelja. Većina ispitanika odgovorila je kako provodi dramske tehnike i metode u nastavi svakih nekoliko tjedana te organiziraju i vode dramske skupine. Također, većina smatra da bi uvođenje dramskog odgoja kao fakultativnog predmeta bilo dobro radi njegovog pozitivnog djelovanja na učenike i učitelje (razvoj socijalnih vještina, jačanje samopouzdanja i jezičnog izražavanja). Prema navedenom istraživanju, učitelji razredne nastave i dalje se ne osjećaju kompetentnima da bi, ukoliko bi postojao, poučavali predmet Dramskog odgoja.

6.1. Dramska skupina u osnovnoj školi

Dramskim skupinama u osnovnoj školi vrlo detaljno bavi se Snježana Čubrilo u svojem radu *Dramska skupina u osnovnoj školi* (2008). U njemu, između ostaloga, ističe kako učiteljice razredne nastave u odnosu na ostale sudionike nastavnog procesa najčešće organiziraju izvannastavnu skupinu dramskog odgoja. Nadalje, Čubrilo (2008) navodi kako su ciljevi osnivanja dramske skupine upoznati učenike s temeljnim dramskim aktivnostima, tehnikama i metodama i taj da svaki učenik u dramskoj skupini osvijesti svoje mogućnosti i kompetencije što dovodi do jačanja samopouzdanja i motivacije za bolje sudjelovanje u redovnoj nastavi. Čubrilo naglašava da izvođenje dramske predstave nije uvjet za ostvarivanje uspješnosti postojanja dramske skupine. U dramskoj skupini, a uz pomoć dramskih aktivnosti, razvijaju se mnoge kompetencije, od kojih su neke: stjecanje iskustva, susretanje s novim situacijama u društvu i razvijanje jezičnih kompetencija (Čubrilo, 2008). Čubrilo (2008) također objašnjava da postoji nedostatak vremena u redovnoj nastavi Hrvatskoga jezika. Dramske skupine idealno

su mjesto za nadogradnju nastavnog sadržaja i provođenje onih aktivnosti koje se nisu ostvarile na redovnoj nastavi, a prednost Hrvatskog jezika je što su njegove nastavne jedinice pogodne za spajanje s aktivnostima koje se provode u dramskoj skupini. Nastavne jedinice iz područja književnosti mogu se nadograđivati uz pomoć dramskog odgoja (u dramskim skupinama) na razne načine. Primjerice, tumačenjem i stvaranjem dramske radnje, kostimiranjem likova iz priče, scenografijom, ali i gledanjem kazališnih predstava koje se temelje književnim djelima koja su dio nastave. Čubrilo (2008) naposljetku navodi kako razlike između dramske skupine u nižim i višim razredima nisu velike, ali ipak postoje. U nižim razredima učitelji koji vode dramske skupine najviše su usmjereni na lutkarske predstave i igrokaze. U višim razredima dramski pojmovi i sadržaji se produbljuju uvođenjem i istraživanjem stručnijih pojmova, na primjer, kostimografija, scenografija i koreografija.

6.2. Povezanost dramskog odgoja s Hrvatskim jezikom

Pri uvođenju i primjeni određenih postupaka u nastavi, prvenstveno je potrebno provjeriti koliko i kako ciljevi tih postupaka odgovaraju ciljevima i ishodima odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi i u ovome slučaju, predmetom Hrvatski jezik (Fileš i sur., 2008). Nastavni sadržaji i ciljevi Hrvatskog jezika propisani su *Odlukom o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Postojanjem ovog dokumenta, prestaje vrijediti *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja predmeta definirani su kao „opća, najšire određena očekivanja o tome što će učenici znati i moći učiniti kao rezultat učenja i poučavanja predmeta Hrvatski jezik“ (*Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*, NN 10/2019), a odgojno-obrazovni ishodi kao „jasni i nedvosmisleni iskazi očekivanja od učenika u pojedinoj godini učenja i poučavanja predmeta, a proizlaze iz odgojno-obrazovnih ciljeva učenja i poučavanja predmeta Hrvatski jezik. Određeni su kao znanja, vještine, stavovi i vrijednosti te se razvijaju od prvoga razreda osnovne škole do završnoga razreda srednje škole.“ (NN 10/2019). Hrvatski jezik je, u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*, organiziran kroz tri predmetna područja (domene). Domena **A-Hrvatski jezik i komunikacija**, domena **B-Književnost i stvaralaštvo** i domena **C-Kultura i mediji** (NN 10/2019).

Gordana Fileš i sur. (2008) u knjizi *Zamisli, doživi, izrazi!* navodi zadaće koje su istovjetne Hrvatskom jeziku i dramskom odgoju. S obzirom da *Nastavni plan i program za osnovne škole* više ne vrijedi, navedene zadaće valja usporediti s ciljevima i znanjima koja treba

steći, a navedeni su u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*.

Nastavna područja **hrvatski jezik i jezično izražavanje** (prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole*), u Kurikulumu su objedinjeni u domeni **A-Hrvatski jezik i komunikacija**. Fileš i sur. (2008), za zadaće koje se istovremeno ostvaraju u nastavi Hrvatskog jezika i u dramskome odgoju (prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole*, u području hrvatski jezik i jezično izražavanje), navode one zadaće koje su ponajviše temeljene na ostvarivanju uspješne komunikacije učenika, izražavanju njihovih emocija, snalaženju u svakodnevnim komunikacijskim situacijama i korištenju hrvatskog standardnog jezika čemu također pripada točno i jasno artikuliranje riječi i rečenica. S druge strane, uspoređujući navedeno s domenom **A** iz Kurikuluma, **Hrvatski jezik i komunikacija**, navodi se slično. Učenici trebaju steći društvenojezične kompetencije radi ostvarivanja valjane komunikacije, trebaju biti spremni na razne komunikacijske situacije i biti kompetentni snaći se u njima (NN 10/2019). Vukojević (2019), prema istraživanju Marley i Duff (2005), ističe kako je drama izvrstan medij koji omogućava učenicima da jezične djelatnosti koriste na pravilan i smislen način.

Nadalje, Fileš i sur. (2008) u nastavnome području **književnosti** (prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole*) navode sljedeće zadaće povezane s Hrvatskim jezikom i dramskim odgojem – učenici upoznaju književna djela, posebno ona koja pripadaju dramskome rodu, učenici razvijaju senzibilitet za umjetničku riječ. Prethodno navedeno područje, Kurikulumom odgovara području domene **B-Književnost i stvaralaštvo**, u kojoj se naglasak također stavlja na „razumijevanju književnosti kao umjetnosti“ (NN 10/2019); kroz ovu domenu, učenike je važno potaknuti na vlastito stvaralaštvo i razvijanje stavova. Ono što se u ovoj kurikulumskoj domeni može izdvojiti, a izrazito je povezano s dramskim odgojem, sljedeće su dvije zadaće: „razvoj kreativne i neverbalne komunikacije“ i „stvaralačko izražavanje potaknuto različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta“ (NN 10/2019). Vlado Krušić (2006) objašnjava kako se uz pomoć igre razvija unutarnje iskustvo učenika (mašta i fantazija) koje se kasnije oblikuje i nadograđuje pa na kraju omogućava čovjeku njegovo oblikovanje u području društvene kulture. Iz prethodno navedenog može se zaključiti da domena B, kao stvaralačka domena u kojoj su nastavne jedinice obogaćene dramskim aktivnostima i poticanju stvaralačke igre, oblikuje kulturne vrijednosti učenika te je temelj za razvoj istog.

Naposljetku, Fileš i sur. (2008), prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole*, navode zadaće za četvrto nastavno područje – područje medijske kulture. Bitno je da učenici, kroz ovo nastavno područje, ostvare interakciju s medijima, s naglaskom na filmski i kazališni medij. Također, prioritet je učiniti učenike kompetentnima za diskusije o kazališnim predstavama i filmovima, upoznati učenike s pojmovima vezanim uz kazališnu i filmsku umjetnost. Prethodno navedeno područje, kurikulumski odgovara području domene **C-Kultura i mediji**. U ovoj posljednjoj kurikulumskoj domeni za Hrvatski jezik stavlja se naglasak na slične aspekte kao i u *Nastavnom planu i programu*. Potiče se kritički odnos prema medijima te oblikovanje vlastitog identiteta kao posljedica utjecaja kulture. Lugomer i sur. (2008), prema Vukojević (2016), ističu kako dramski postupci ukomponirani u nastavu doprinose boljem shvaćanju i recepciji kazališnih i filmskih sadržaja, što se kroz ovu domenu nastoji ostvariti.

Sve tri kurikulumske domene u nastavi Hrvatskog jezika obuhvaćaju osnovne jezične djelatnosti – slušanje, govorenje, čitanje i pisanje – koje su svakako ostvarive uz pomoć dramskih aktivnosti i dramskog odgoja, iz čega se zaključuje da je povezanost dramskog odgoja i Hrvatskog jezika izrazito velika. Iako propisanim dokumentom dramski odgoj nije uključen u nastavu Hrvatskog jezika, učitelji imaju obrazloženje zašto provoditi dramske aktivnosti u nastavi. Upravo zbog prethodno navedenih sličnosti u nastavi Hrvatskoga jezika i dramskog odgoja, odgojno-obrazovni ishodi im se skoro pa neprekidno prožimaju jer u svakom dijelu nastavnog sata Hrvatskoga jezika ima mjesta za dramski odgoj i dramske aktivnosti (Fileš i sur., 2008).

7. O dramskim tehnikama

Vlado Krušić navodi: „Dramska je tehnika složena aktivnost koja se sastoji od više jednostavnijih dramskih postupaka“ (Krušić u Fileš i sur., 2008, str. 16). Dramske tehnike neizostavne su za provođenje procesne drame u kojoj određuju koliko će se i na koji način učenici uključivati u dramski proces (Gruić, 2002). Prema Gruić (2002, str. 6), dramske tehnike mogu se podijeliti na dvije skupine. S jedne strane postoje „dramske tehnike u kojima se radnja proigrava uz manji stupanj stilizacije“ i „dramske tehnike u kojima se radnja proigrava uz viši stupanj stilizacije“, a koje zajedno pripadaju skupini „dramske tehnike kroz koje se radnja proigrava“. Nasuprot tome, drugu skupinu čine „dramske tehnike u kojima sudionici ostaju na rubu dramskog svijeta“. Dramske tehnike u kojima se radnja proigrava, bile one višeg ili manjeg stupnja stilizacije, značajne su jer uz pomoć njih sudionici ulaze u određene uloge.

Kombiniranjem ovih dviju osnovnih tipova dramskih tehnika stvara se dinamičnost radnje koja prvenstveno proizlazi iz povremenog „skoka“ iz stvarnog u nestvarno i obrnuto (Gruić, 2002).

7.1. Dramske tehnike kroz koje se radnja proigrava

Ovoj skupini pripadaju tehnike koje sudionici cijelo vrijeme koriste, tj. sudionici su kroz cijelu dramsku radnju u ulogama. Ono što varira u ovoj skupini jest stilizacija koja se odnosi na proigravanje radnje, odnosno, koliko se radnja nastoji prikazati stvarnom. Dakle, ako se radnja nastoji prikazati na što realističniji način, riječ je o dramskim tehnikama manjeg stupnja stilizacije (oblikovanja, preoblikovanja). Ako se pak način prikazivanja radnje na neki način više mijenja, tada se govori o višem stupnju stilizacije koji se može postići manipulacijom vremena kako bi se izdvojili i naglasili najbitniji događaji (Gruić, 2002).

U potpoglavljima 7.1.1. i 7.1.2. te poglavljima 7.2. i 7.3. navedene su samo one dramske tehnike koje se u ovome radu koriste u prijedlozima izvođenja nastave Hrvatskog jezika.

7.1.1. Dramske tehnike kroz koje se radnja proigrava uz manji stupanj stilizacije

Pantomima

Glavno i jedino izražajno sredstvo u pantomimi jesu geste i mimike. Sudionici se ne smiju izražavati zvukovima ili glasovima. U nekoj složenijoj dramskoj metodi, pantomima se može koristiti kao ulazak ili prijelaz u novu ulogu (Gruić, 2002). Dok se pantomima izvodi, zvuk joj mogu dati gledatelji koji ne sudjeluju u izvedbi, na primjer, lupkanjem predmetima ili zviždanjem (Barat i sur., 2017). Bitno je da pokret koji se izvodi bude naglašen, uvjerljiv, usmjeren prema gledateljima, odnosno onima koji pokušavaju odgonetnuti o kojem je pojmu, događaju ili radnji riječ (Lekić i sur., 2007).

Sastanak

Kao i za sastanak u stvarnome životu, i ovdje je potrebna skupina ljudi koja međusobno diskutira, daje prijedloge, razrješava probleme i dogovara moguću daljnju radnju u dramskome procesu. Voditelj također sudjeluje u raspravi koja se odvija i može pripadati skupini ili donijeti neke nove vijesti koje će utjecati na daljnji razvoj radnje (Gruić, 2002).

Voditelj u ulozi

Voditelj izmjenom svojih uloga u dramskome procesu pojačava dinamičnost i zanimljivost dramske situacije. Zahvaljujući ovoj dramskoj tehnici, voditelj (tj. učitelj) postaje ravnopravan sudionik igre. Voditelj često sa skupinom dogovara znak koji će obilježiti njegov ulazak u pojedinu ulogu i izlazak iz nje, kako ne bi došlo do zabune tijekom izvedbe. Znak može biti marama oko vrata ili određeni predmet koji je karakterističan za nekog lika. Čim voditelj uđe u ulogu, skupini se obraća s uvodnom rečenicom prema kojoj sudionici zaključuju o kojoj ulozi je riječ, na primjer: „Dobro nam došli dragi kupci!“ (Lekić i sur., 2007). Zbog toga što učitelji i sudionici nekad imaju strah sudjelovati u dramskim aktivnostima, valja napomenuti da u ovoj aktivnosti, kao ni u prethodnima, nije potrebno da učitelj (u ovom slučaju izravni sudionik dramske aktivnosti) ima glumački talent. Voditelj u ulozi svojim govorom, pokretima ili određenim rekvizitom privlači pažnju ostalih sudionika/učenika kako bi ga oni prihvatili i prepoznali kao sudionika u dramskom procesu (Barat i sur. 2017). Učitelj prije ulaska u ulogu ne određuje ishod kojim će se aktivnost završiti. Njegov je zadatak unijeti raznolikost u dramsku situaciju. Uloga učitelja voditelja ne smije biti nametljiva. Bilo bi idealno da predstavlja nekoga kome treba pomoć (Lugomer, 2000/2001).

Naracija

U dramskoj tehnici naracije, voditelj preuzima ulogu pripovjedača. Dakle, nije nužno da ulazi u ulogu, već može ostati u stvarnome svijetu i sudjelovati u dramskoj aktivnosti na način da vodi sudionike kroz nju. Uz pomoć naracije voditelj ne prekida dramski tijek, već priča priču zasićenu uputama koje sudionici slijede (Gruić, 2002). Osim što naracija omogućava sudionicima praćenje uputa, ona ima i estetsku vrijednost jer pridonosi atmosferi ili mističnosti, ovisno o načinu na koji se pripovijeda, prilagođenom bojom glasa, glasnoćom ili intenzitetom govorenja (Barat i sur. 2017).

7.1.2. Dramske tehnike kroz koje se radnja proigrava uz viši stupanj stilizacije

Usporeno kretanje

Usporeno kretanje je dramska tehnika u kojoj se sve situacije koje su inače dinamične (bitke, brodolomi, trčanje) usporavaju zbog čega se mogu pomnije promotriti. Usporeno kretanje omogućava i bolju kontrolu nad skupinom (radnjom koja se proigrava), koja bi inače mogla vrlo lako zbog svoje stvarne dinamičnosti izgubiti na kvaliteti. Sudionici pri izvođenju

ove dramske tehnike mogu više naglašavati ekspresije što će također doprinijeti vizualno atraktivnijem prizoru (Gruić, 2002).

Žive slike

Voditelj u ovoj tehnici zadaje temu koju sudionici „oslikavaju“ zamrznutim pokretom. Teme mogu biti sasvim jednostavni pojmovi, ali i kompliciraniji, u kojima sudionici prikazuju odnose između pojedinih likova iz priče ili čak ulomke iz priče (najzanimljiviji događaj, najsmješniji) (Gruić, 2002). Zaustavljeni prizor ili živa slika može se koristiti pri analiziranju događanja između likova (u trenutku zapleta priče). S učenicima se može razviti diskusija dok promatraju živu sliku. Sudionici koji će činiti živu sliku, izlaze na scenu i pokreću se, a na dogovoreni znak se zamrzavaju ili pak odmah predstavljaju svoj zamrznuti prizor (Barat i sur., 2017).

Pripremljena improvizacija

Za razliku od obične improvizacije, u pripremljenoj improvizaciji voditelj unaprijed određuje temu koju će skupina scenski utjeloviti. Od velike grupe mogu se napraviti manje pa će tako svaka izvoditi svoju improvizaciju, a ostatak grupe preuzima ulogu gledatelja. Sudionici sami određuju mjesto radnje, likove, priču i scenografiju (Barat i sur., 2017).

Reportaža

Sudionici su podijeljeni u grupe te rade reportažu o nekom događaju iz priče. Ova dramska tehnika može se koristiti prije samog dramskog događaja ili u sredini njegova izvođenja. Ako se pak ova dramska tehnika izvodi na kraju dramske aktivnosti, poslužit će kao svojevrsna refleksija na odigrano (Gruić, 2002).

Na ovaj ili onaj način

Uz pomoć ove dramske tehnike sudionici u svojim grupama imaju priliku prikazati više mogućih rješenja ili daljnjih tijekova radnje. Voditelj zadaje temu improvizacije, a grupe pojedinačno dogovaraju kako će se radnja proigravati. Ova dramska tehnika sudionicima pruža mogućnost predlaganja vlastitih ideja za nastavak dramske priče u kojoj sudjeluju. Svaka skupina predstavlja svoju improvizaciju ostatku učenika. Kroz ovu tehniku mogu se razvijati diskusije o posljedicama pojedinih ponašanja (Gruić, 2002).

Misli u glavi

Ova dramska tehnika omogućava slušanje i stvaranje nečijih misli na glas. Može se koristiti u dijalogu likova. Dok, na primjer, dva lika pričaju, osoba sa strane izgovara misli jednog od njih tijekom razgovora. Misli u glavi se mogu kombinirati i sa stvarnim razgovorom pa se istovremeno čuju misli i izgovorene riječi likova (Gruić, 2002).

Anđeo i Vrag

Ova tehnika može se shvatiti kao podvrsta tehnike misli u glavi. Potrebna su tri igrača od kojih dva (Anđeo i Vrag) imaju svoje čvrsto mišljenje o zadanom problemu i nastoje uvjeriti igrača koji ih sluša da baš jednome od njih povjeruje. Moraju izgovarati čvrste argumente i držati se svog stajališta. Osoba koja odlučuje čijem mišljenju će se prikloniti, također mora obrazložiti svoj odabir (Barat i sur., 2017).

7.2. Dramske tehnike u kojima sudionici ostaju na rubu dramskog svijeta

Sudionici koji žele graditi zamišljeni svijet, ne moraju nužno i ulaziti u njega (Gruić, 2002). Upravo je to preduvjet za postojanje dramskih tehnika u kojima sudionici ostaju na rubu dramskog svijeta.

Zamišljanje (vođena fantazija)

Voditelj sudionike pripovijedanjem vodi kroz zamišljanje. Svi sudionici imaju zatvorene oči, ne glume i zamišljaju slike u glavi o onome što čuju (Gruić, 2002). Pri provođenju vođene fantazije vrlo je korisno pobuditi što više osjetila sudionika koja će intenzivirati stvaranje priče u njihovoj mašti. Na kraju vježbe, sa sudionicima valja prodiskutirati o zamišljenome te kakvi su njihovi doživljaji, a dobro je potaknuti i diskusiju jer svaki pojedinac zamišlja na drugačiji način (Lekić i sur., 2007).

Vrući stolac

Odabrani pojedinac iz skupine sjeda ispred ostalih i tako predstavlja lika iz priče koja je prethodno pročitana ili odgledana. Ostali sudionici postavljaju pitanja učeniku (koji je postao lik iz priče). Pitanja su uglavnom usmjerena prema osobinama lika ili njegovim osjećajima u pojedinim događajima u priči. S obzirom da je pojedinac koji se nalazi na vrućem stolcu vrlo izložen, nastoji se da skupina koja postavlja pitanja također bude u ulozi koja je bliska liku (na primjer, anđeli čuvari, prijatelji ili pomoćnici) (Lekić i sur., 2007).

Zvučne slike

Voditelj zadaje temu koju treba ozvučiti. Na primjer, to može biti zvuk cvrčaka ljeti. Ova dramska tehnika kao i tehnika vođene fantazije, služi za opuštanje, a idealna je za kombinaciju s dramskom tehnikom živih slika, pri čemu jedna skupina izvodi živu sliku, a druga ozvučuje prostor karakterističan za nju (Gruić, 2002).

Pisanje i crtanje

Sudionici u parovima, skupinama ili pojedinačno crtaju ili pišu ono što je korisno za dramsku priču. To mogu biti pisma koja će se u dramskom svijetu čitati ili koja će likovi dobivati na svoju adresu, karte koje služe za bolji pronalazak blaga ili snalaženju po nepoznatome gradu. Pisma i crteži mogu potaknuti preokret u priči ili razrješenje nekog sukoba, na primjer, u dramski svijet pristizhe pismo u kojem piše kako se dogodila velika poplava na području susjednog sela od kojeg sudionici dobavljaju hranu (Gruić, 2002).

7.3. Ostale dramske tehnike (vježbe, igre i postupci)

Sljedeće dramske tehnike u stručnoj se literaturi navode kao vježbe i igre. Iako u nekima od ovdje navedenih učenici ne preuzimaju u potpunosti ulogu i ne ulaze u dramski svijet, i dalje se smatraju dramskim vježbama zato što motiviraju učenike na zamišljanje, izražavanje i stvaralaštvo (Fileš i sur., 2008).

Ozvučivanje

U provedbi ove dramske vježbe, učitelj (voditelj) određuje pojam, događaj ili zvuk iz prirode koji je potrebno ozvučiti. Zvukovi se mogu proizvesti glasom, pucketanjem prstiju ili udaranjem predmeta o drugi predmet. Razmještaj učenika je proizvoljan, a učitelj će ga odrediti ovisno o tome koliko se učenici dobro poznaju i koliko su opušteni jedni pred drugima (Lekić i sur., 2007).

Pletimo mrežu

U ovoj vježbi klupko vune se odmotava na način da prvi učenik zadrži odmotani dio vune, a baca klupko nekome u krugu po izboru. To se nastavlja sve dok se klupko ne odmotava, a zatim će se ponovno zamotavati u suprotnome smjeru te će doći do igrača koji je započeo igru (Lekić i sur., 2007).

Kipovi

U dramskoj vježbi kipovi radi se u paru. Jedan sudionik predstavlja kipara, a drugi glinu (koju kipar oblikuje), nakon čega se uloge mijenjaju. Ova vježba može se provoditi i na način da jedan ili dvojica kipara oblikuju jedan kip od više učenika zajedno (Fileš i sur., 2008).

Tunel misli (lanac misli)

Pri izvođenju vježbe tunel misli učenike je potrebno svrstati u dvije kolone koje su međusobno malo udaljene. Učiteljica unaprijed određuje što prolaznik tunela mora čuti i proživjeti (na primjer: „Kad netko prođe kroz tunel, nakon toga se mora osjećati sretno i ponosno.“) Zadatak učenika koji čine tunel je da dok jedan učenik prolazi kroz tunel, ovi izgovaraju riječi koje će prolaznika učiniti ponosnim i sretnim (Barat i sur., 2017).

Zvučne slike

U ovoj dramskoj igri zvukovi se mogu stvarati instrumentima, predmetima, izgovaranjem riječi/glasova ili dijelovima tijela. Igrači mogu pojedinačno ili u skupinama stvarati zvučne slike prirodnih pojava ili nekih događaja (Fileš i sur., 2008).

Zamišljeni telefonski razgovor

Za provođenje ove dramske vježbe potrebna su dva suigrača (sugovornika), ukoliko se provodi sa stvarnim sugovornikom. Može se provoditi i individualno, tako da igrač zamišlja razgovor s nepostojećim sugovornikom. Bilo bi dobro da se igrači koriste pravim telefonom, no nije nužno. Učitelj zadaje odnose između likova koji razgovaraju i ima mogućnost zaleđivati razgovor, pauzirati ga te davati upute koje će nakon toga igrači slijediti (Lekić i sur., 2007).

Što kod tebe volim

Dramska vježba što kod tebe volim provodi se tako da učenici stoje u manjim skupinama i čine krug, a jedan učenik je u sredini. Učenici izgovaraju što vole kod učenika koji je u sredini skupine (Lekić i sur., 2007).

Predmet govori

Za ovu dramsku igru potrebno je da učenici donesu na sat predmete od kuće ili koriste predmete koje već imaju u razredu. Učenici predstavljaju svoje predmete, ali govore u prvome licu, zamišljajući kako bi ti predmeti sami o sebi govorili (Lekić i sur., 2007).

Priča od zadanih riječi/priča na zadanu temu

U provođenju dramske igre priča od zadanih riječi, sudionici su podijeljeni u manje skupine i sve skupine dobivaju različite riječi od kojih trebaju napraviti priču. Prije početka rada, važno je s učenicima odrediti točne smjernice o likovima, vremenu radnje, mjestu radnje i problem (Lekić i sur., 2007). U inačici koja će se koristiti u prijedlogu sata u ovome radu, koristi se priča na zadanu temu u kojoj igrači također imaju određene smjernice i pitanja na koja trebaju dati odgovor, ali kroz različite tematske cjeline.

Vođena improvizacija

Sudionici u ovom dramskom postupku sudjeluju u zamišljenoj situaciji koju prepričava voditelj. Voditelj se sa sudionicima može nalaziti u toj situaciji te ih motivirati na improvizaciju rečenicom koju i on proživljava, na primjer: „Ajme kako je ovdje hladno!“ S druge strane, voditelj može govoriti sudionicima kako da se ponašaju tamo gdje se nalaze, na primjer: „Tamo gdje se nalazite jako je hladno.“ Igrači u ovoj improvizaciji ne igraju druge osobe nego sami sebe u zadanoj imaginarnoj lokaciji. Vođenu improvizaciju izvodi istovremeno cijela skupina, ali i svaki pojedinac za sebe (Fileš i sur., 2008). Sudionici pokretima pokušavaju dočarati što se događa u zamišljenom svijetu (Lekić i sur., 2007).

Improvizacija na temu

Sudionici u ovom dramskom postupku moraju u kratkom vremenu, u paru ili skupini osmisliti izvedbu na zadanu temu te ju izvesti pred razredom, ali bez da su ju prethodno vježbali. Sudionici imaju potpunu slobodu što se tiče likova, priče i scenografije (Lekić i sur., 2007).

Izvođenje igrokaza

Djeca igrokaz prihvaćaju kao igru pa je iz tog razloga posebno prikladan u nastavnom procesu jer kroz igru i scenski nastup učenici razvijaju govor, pokrete tijela, izraze lica i iskazivanje emocija. Izražajnim čitanjem i nastupom pred drugom djecom, sudionici igrokaza savladavaju strah od javnog nastupa. Učenicima je potrebno osvijestiti važnost jasnog i dovoljno glasnog izgovaranja riječi i rečenica jer u protivnom ih ostali učenici (gledatelji/slušatelji) neće ih razumjeti (Nemeth-Jajić, 2007).

Intervju

Intervju kao dramska tehnika provodi se kako bi se učenici što bolje upoznali sa likom kojeg se intervjuira. Na primjer, to može biti lik iz lektirnog djela ili protagonist pročitane priče. Postavljaju mu se kratka pitanja („Tko si ti?“, „Koliko imaš godina?“, „Koje je tvoje mišljenje o ovom događaju?“) Ova dramska tehnika može se provoditi unutar drugih tehnika (na primjer, dok učenici čine živu sliku, osoba koja provodi intervju dolazi do njih, prima ih za ruku i postavlja im pitanja na koja ovi odgovaraju) (Barat i sur., 2017).

8. Prijedlog primjene dramskih tehnika i metoda kroz predmetna područja Hrvatskog jezika

Za navedene primjere korišteni su udžbenici: Svijet riječi (1, 2, 3 i 4)

8.1. 1. razred

8.1.1. Književnost i stvaralaštvo (*Šuma zimi*, Lidvina Luketa)

Svijet riječi 1, 2. dio, str. 10. (preslika pjesme nalazi se u Prilogu 1).

Provedene dramske tehnike: **ozvučivanje, usporeno kretanje, pantomima**

Na početku sata, prije čitanja pjesme, koristi se dramska tehnika **ozvučivanja**. Učenici će pojmove ili događaje koje učiteljica izgovori ozvučiti. Učiteljica poziva učenike da sjednu u krug pa će u parovima osmišljavati zvukove za: padanje snijega, šum lišća u šumi, hodanje životinje po snijegu, vjevericu koja jede žir i medvjeda koji spava. Za ozvučenje svakog događaja, učenici imaju po jednu minutu. Nakon što učenici osmisle zvukove, predstavljaju ih ostatku razreda. Ovu tehniku kombinirat će se s tehnikom **usporenog kretanja** tako što će jedan par ozvučiti usporeni prikaz događaja koji će izvoditi drugi par. Na primjer, taj događaj je usporeno hodanje životinje po snijegu. Obje skupine parova moraju biti dobro usklađene pri ozvučivanju i prikazivanju događaja. Učiteljica diktira tempo izvedbe zvuka i pokreta. Na primjer: „Hodaj sporije i tiše.“, „Hodaj brže, ali zvuk neka bude jači.“ Učiteljica nakon ove aktivnosti postavlja učenicima pitanja o tome što su uočili pri hodanju životinje po snijegu. Što misle zašto su učenici baš na taj način prikazali hodanje životinje po snijegu? Zašto je zvuk bio slabiji kad životinja hoda sporo? Jesu li se oni nekada šuljali? Nakon što sve grupe dođu na red, prelazi se na čitanje pjesme iz udžbenika.

Nakon pročitane pjesme i usmene analize nepoznatih riječi iz pjesme, slijedi **pantomima** tj. pantomimska igra pogađanja. Ovisno o međusobnoj suradnji učenika u razredu

i načina rada na koji bi bolje iskazali svoje emocije, učiteljica slaže parove ili odabire po jednu osobu koje će pokazivati određenu radnju iz pjesme. Na papirićima različitih boja (svaki učenik izvlači po jedan papirić kad dođe njegov red) su ispisani stihovi iz pjesme koje je pantomimom potrebno objasniti ostatku razreda, a neki od stihova su: „Vjeverica orah krcka“, „djetlić kljunom koru kvrcka“, „zečić mrkvu slatku glođe“, „iz rupe hrčak viri“, „lija se u selo šulja.“ Nakon što učenici pogode o kojem se događaju iz pjesme radi, učiteljica poziva istog učenika da sa drugog papirića (koji je u istoj boji kao i prethodni stih) pročita zanimljivost o životinji iz stiha.

Zvučna improvizacija u kombinaciji s usporenim kretanjem stavljena je na početak sata kako bi motivirala učenike za daljnji rad i potaknula ih da budu opušteni i slobodni pri dramskome izražavanju. Osim što će prikaz usporenog kretanja događaja biti obogaćen zvukom i obrnuto, ova aktivnost je važna jer učenici kroz nju razvijaju osjećaj usklađenosti između zvuka i pokreta. Učiteljica diktira različitu dinamiku izvođenja, što iziskuje koncentraciju od obje skupine koje u dramskom izrazu surađuju. Dramskom tehnikom pantomime učenicima je omogućeno bolje vizualno pamćenje stihova iz pjesme, što kasnije može olakšati učenje pjesme napamet i njeno recitiranje. Također, radi čitanja zanimljivosti o životinjama iz stihova, otvara se mogućnost korelacije Hrvatskog jezika s Prirodom i društvom te učenici mogu istraživati i izrađivati prezentacije o životinjama iz pjesme na satu Prirode i društva (gdje žive, čime se sve hrane, koje im je omiljeno godišnje doba, spavaju li zimski san itd.)

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruju se sljedeći odgojno-obrazovni ishodi navedeni u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 1. *Odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za nastavnu jedinicu Šuma zimi, Lidvina Luketa*

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda
„OŠ HJ B.1.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.“	– „izražava opisane situacije i doživljeno u književnome tekstu riječima i pokretom“ – „pripovijeda o događajima iz svakodnevnoga života koji su u vezi s onima u književnome tekstu“
„OŠ HJ B.1.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim	– „stvara različite individualne uratke: izražava se pokretom“

iskustvima i doživljajima književnoga teksta.“	

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

8.1.2. Jezik i komunikacija (Abeceda)

Svijet riječi 1, 1. dio, str. 172. (preslika nastavne jedinice nalazi se u Prilogu 2).

Provedene dramske tehnike: **pletimo mrežu, kipovi**

Učenici stoje ili sjede u krugu te jedan od učenika drži klupko vune. Tako započinje tehnika **pletimo mrežu**. Učiteljica nasumično izgovara abecedna slova, a zadatak sudionika je, kad u ruci imaju klupko vune, izgovoriti riječ koja počinje na zadano slovo. Učiteljica može ponavljati slova, ali bilo bi dobro da se sva slova iz abecede iskoriste (što je jer se klupko i zamotava). Sudionici ne smiju ponavljati već izgovorene riječi, a ukoliko učiteljica smatra da su dobro usvojili sadržaj, aktivnost može pojačati te izgovarati riječi koje sadrže određeno slovo/glas u sredini ili na kraju riječi.

Dramska tehnika **kipovi** provodi se na sljedeći način. Na papirićima su ispisana abecedna slova. Po jedan iz para (kipar) uzima papirić i saznaje koje slovo mora oblikovati od tijela drugog učenika (gline). Cilj je što vjerodostojnije oblikovati slovo kroz položaj tijela učenika. Ostatak razreda pogađa o kojim slovima je riječ jer više parova može istovremeno raditi na svome slovu. Nakon što se određena slova ponove, iskorišteni papirići stavljaju se sa strane kako ne bi došlo do ponavljanja, a učenici zamjenjuju uloge kipara i gline. Nakon što nekoliko učenika oblikuje slovo od drugog učenika, ova aktivnost se unaprjeđuje. Učiteljica na papirićima ima zapisane riječi od tri, četiri ili pet slova. Ovisno o broju slova, toliko duplo treba učenika. Dakle, ako riječ ima tri slova, treba šest učenika (tri koja predstavljaju glinu i tri koja su kipari). Svaki kipar uzima po jedno slovo (učenika) u riječi te ga oblikuje, a zadatak razreda je da što prije odgonetnu o kojoj se riječi radi.

Ove dramske tehnike odabrane su za sat ponavljanja nastavnog sadržaja Abecede. Kroz dramsku tehniku pletimo mrežu, učenici zajedno ponavljaju abecedna slova, glasove te točan i jasan izgovor riječi. S obzirom da učenici ne smiju ponavljati već izgovorene riječi uz ovu vježbu razvija se koncentracija i pamćenje. Osim što kroz obje dramske aktivnosti učenici

ponavljaju nastavni sadržaj abecede, učenici vježbaju i motoriku šake i ruke (dodavanjem klupka vune i oblikovanjem drugog učenika (gline)).

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruju se sljedeći odgojno-obrazovni ishodi navedeni u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 2. *Odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za nastavnu Abeceda*

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda
„OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.“	– „izgovora glasove i naglašava riječi u skladu s jezičnim razvojem“
„OŠ HJ A.1.7. Učenik prepoznaje glasovnu strukturu riječi te glasovno analizira i sintetizira riječi primjereno početnomu opismenjavanju.“	– „prepoznaje glasovnu strukturu riječi“ – „uočava početni, središnji i završni glas u riječi“ – „pravilno izgovora glasove i naglašava riječi primjereno početnomu opismenjavanju“

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

8.1.3. *Kultura i mediji (Duga profesora Baltazara, Ante Zaninović)*

animirani film, redatelj: Ante Zaninović

Provedene dramske tehnike: **živa slika, kipovi, misli u glavi**

Ove dramske aktivnosti slijede nakon odgledanog animiranog filma i razgovora o radnji i likovima iz filma. Učenici su svrstani u skupine. Svaka od tri skupine na papiriću dobiva zadatak da uz pomoć tehnike **žive slike** prikažu određene prizore. Jedna skupina mora prikazati njima najsmješnji dio u filmu, druga najtužniji, a treća najnapetiji. Učenici se unutar skupina dogovaraju tko će biti koji lik iz filma. Dok se jedna skupina slaže u svoju živu sliku, ostali ju promatraju. Kad učiteljica pljesne to je znak da se mogu pomicati, tj. stvarati slagati se u svoju živu sliku. Nakon što učiteljica ponovno pljesne, to je znak da se učenici zamrzavaju. Tada preostale dvije skupine pogađaju o kojoj sceni iz filma je riječ. Ostatak razreda koji promatra živu sliku daje svoje prijedloge kako bi imenovali živu sliku koju gledaju. Nakon svake izvedbe

žive slike, učenicima koji ju gledaju pružena je mogućnost da postanu kipari (provođenje dramske tehnike **kipovi**) i da nešto u živoj slici koja je trenutno zamrznuta promijene. Po jedan učenik dolazi do skupine koja čini živu sliku (u ovome slučaju „glinu“) te ju oblikuje prema svom razmišljanju i objašnjava zašto je to učinio.

Nakon što su učenici pogodili o kojoj je sceni iz filma riječ, provodi se dramska tehnika **misli u glavi**. Dok jedna skupina predstavlja živu sliku, ostale dvije skupine koje ju promatraju daju svoje ideje o razmišljanjima likova iz priče u zamrznutom prikazu kojeg prikazuje skupina. Dakle, učenicima je bitno razjasniti tko je koji lik u živoj slici. Ova dramska tehnika može se provesti na više načina. Na primjer, razred se podijeli na tri skupine, ukoliko u živoj slici sudjeluju tri lika. Svaka skupina ima zadatak izgovarati misli u glavi određenog lika. Način izgovaranja može se modificirati. Prvo će svaka skupina zasebno izgovarati misli jednog lika, kako bi cijeli razred jasno čuo što lik u svojoj glavi razmišlja. Zatim će misli od svih likova istovremeno izgovarati sve tri skupine. Naposljetku, misli će biti izgovorene u kanonu, prvo jedna skupina pa nastavno na nju druga, pa se na kraju pridružuje i treća. I u ovoj aktivnosti učiteljica može diktirati tempo i intenzitet izgovaranja misli u glavi određenih likova („Neka Baltazarove misli budu glasne, a misli ostala dva lika tihe, šaputave.“)

Dramska tehnika živih slika učenike potiče na suradnju i uvažavanje tuđih razmišljanja jer učenici zajedno moraju stvoriti živu sliku. Učenici na kreativan način prikazuju događaje iz filma, ali se također moraju prisjetiti likova koji sudjeluju u određenoj sceni pa tako možemo provjeriti jesu li učenici upamtili likove iz filma. Ova dramska tehnika omogućava lakše ponavljanje i razgovor o događajima iz odgledanog filma te uz dramsku tehniku kipova, poticanje kritičkog mišljenja učenika ako učiteljica postavlja poticajna pitanja. Nakon što učenici pogode o kojem se prikazanom događaju radi, učiteljica postavlja pitanja: „Jesu li svi likovi iz ove scene prikazani?“, „Zašto je ovaj učenik promijenio položaj baš tog lika u živoj slici?“ „Slažete li se s time?“ Naposljetku, dramskom tehnikom misli u glavi učenicima je omogućeno da se poistovjete s likovima iz filma i prožive njihove emocije i razmišljanja, ali i da izraze svoje mišljenje o tome zašto su promijenili položaj nekog lika i zašto to smatraju ispravnim.

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruje se sljedeći odgojno-obrazovni ishod naveden u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 3. *Odgojno-obrazovni ishod i razrada ishoda za nastavnu jedinicu duga Profesora Baltazara, Ante Zaninović*

odgojno-obrazovni ishod	razrada ishoda
„OŠ HJ C.1.2. Učenik razlikuje medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.“	– „izdvaja primjerene medijske sadržaje i razgovara o njima: animirani filmovi“
„OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.“	– „razgovara u skladu sa svojim interesima i potrebama poštujući interese i potrebe drugih“ – „poštuje pravila uljudnoga ophođenja tijekom razgovora“

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

8.2. 2. razred

8.2.1. Književnost i stvaralaštvo (Četiri doba, Branko Hribar)

Svijet riječi 2, 1. dio, str. 90. (preslika pjesme nalazi se u Prilogu 3).

Dramske tehnike koje se koriste: **zvučna slika, živa slika, različite vrste hoda**

Prve dvije dramske tehnike izvode se prije čitanja lingvometodičkog predloška iz udžbenika, u nastavnoj etapi motivacije. Učenici su podijeljeni u četiri skupine koje predstavljaju četiri godišnja doba. Svaka grupa na papiriću će dobiti jedno godišnje doba (proljeće, ljeto, jesen ili zimu) i to moraju držati u tajnosti. Svaka grupa prvo **zvučnim slikama** predstavlja godišnje doba koje je dobila na papiriću. Na primjer, za ljeto može biti karakterističan zvuk cvrčaka ili šum mora, za zimu puhanje i zvižduk vjetra, za proljeće cvrkut ptica ili žuborenje potoka, a za jesen šuštanje lišća ili kiša.

Nakon što svaka skupina izvede zvučnu sliku pred ostatkom razreda, a razred pogodi o kojem godišnjem dobu je riječ, dvije grupe zasebno stvaraju **žive slike**. Jedna stvara živu sliku aktivnosti karakterističnih za ljeto, a druga aktivnosti karakterističnih za zimu. Na primjer: izrada snjegovića i klizanje ili sunčanje na plaži, hlađenje lepezom i kupanje u moru. Preostale dvije grupe potkrjepljuju svoju grupu zvučnom slikom. Zatim se grupe zamjenjuju. One koje su stvarale zvučnu sliku, sada stvaraju živu sliku i obrnuto, ali za preostala dva godišnja doba- jesen i proljeće.

I dalje se nastavljaju dramske aktivnosti vezane uz pjesmu iz udžbenika koja govori o godišnjim dobima, ali ova se izvodi nakon pročitane pjesme. Slijedi dramska tehnika **različite**

vrste hoda. Učiteljica učenicima govori: „Hodaj kao da ti je hladno!/Hodaj kao da pada jaki snijeg i jedva vidiš ispred sebe!“ Učenici cvokoću zubima, stišću ruke uz tijelo, pogrbljeni su, tresu se./ Učenici pokušavaju rukama razmaknuti snijeg ispred očiju, ponekad potrče. „Hodaj kao da kisneš, ali si sretan na kiši!/Hodaj kao da želiš što prije otići pod krov!“ „Hodaj kao da skapavaš od vrućine!“ Učenici brišu znoj sa čela, tromo hodaju. „Hodaj kao da mirišeš cvijeće koje je upravo procvjetalo!“ Učenici hodaju mirno, poletno, zamišljajući miris cvijeća.

Sve tri dramske tehnike usko su povezane uz tematiku pjesme iz udžbenika (godišnja doba). U prvoj aktivnosti koja se izvodi prije čitanja pjesme, nastoji se učenike aktivirati i zaintrigirati da pogode koja će biti tema nastavnog sata. Uz pomoć zvučnih slika, učenici će zaključiti da se radi o godišnjim dobima. Uključivanjem dramske tehnike žive slike i kombinacijom sa zvučnim slikama, učenici surađuju, razvijaju maštu, potiču kreativnost i pokušavaju se prisjetiti stvarnih zvukova koje mogu čuti u godišnjim dobima (što jača njihovu koncentraciju). Izvođenjem dramske tehnike ispred ostatka razreda, učenici jačaju samopouzdanje i vježbaju javni nastup. Dramska tehnika različite vrste hoda odabrana je za kraj sata jer je opuštajuća. Svi učenici sudjeluju istovremeno što ih može potaknuti da budu hrabriji u svom dramskom izrazu jer nisu jedini koji glume i pažnja neće biti usmjerena isključivo na njih.

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruju se sljedeći odgojno-obrazovni ishodi navedeni u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 4. *Odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za nastavnu jedinicu Četiri doba, Branko Hribar*

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda
„OŠ HJ B.2.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.“	– „govori o čemu razmišlja i kako se osjeća nakon čitanja/slušanja književnoga teksta“ – „izražava opisane situacije i doživljeno u književnome tekstu pokretom“
„OŠ HJ B.2.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.“	– „istražuje, eksperimentira i slobodno radi na temi koja mu je bliska“ – „razvija vlastiti potencijal za stvaralaštvo“

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

8.2.2. Jezik i komunikacija (*Telefonski razgovor*)

Svijet riječi 2, 2. dio, str. 200. (preslika nastavne jedinice nalazi se u Prilogu 4).

Dramske tehnike i metode koje se koriste: **zamišljeni predmet, Anđeo i Vrag, zamišljeni telefonski razgovor**

Učitelj (voditelj) će odrediti koji predmet će učenici zamišljati ili ga učenici, u dogovoru s učiteljem predlažu. Učenici koji promatraju učenika koji „upravlja“ zamišljenim predmetom su promatrači i moraju pogoditi o kojem predmetu je riječ. Učiteljica pomaže potpitanjima: „Kakve je boje predmet? Možeš li ga podići? Je li glatke ili hrapave površine? Proizvodi li neki zvuk?“ (usp. Fileš i sur., 2008). Tako započinje dramska tehnika **zamišljeni predmet**. U ovome slučaju učiteljica će na papiriće napisati pojmove: „televizor“, „računalo“, „radio“, „telefon“, „mobitel“. Učenici koji prikazuju predmet dolaze pred ploču pojedinačno, a ostatak razreda pogađa. Na primjer, ako učenik ima papirić na kojem piše „telefon“, učenik će za druge učenike upravljati nevidljivim telefonom (podizat će slušalicu i staviti ju na uho). Nakon što učenici pogode sve pojmove, otvara se udžbenik i čita se nastavna jedinica Telefonski razgovor. U udžbeniku su prikazana tri primjera o pravilima kako treba teći pravilan i pristojan razgovor.

Nakon što učiteljica s učenicima razgovara o pravilnome načinu telefoniranja i bontonu u telefonskom razgovoru, slijedi dramska tehnika **Anđeo i Vrag**. Jedan učenik dolazi ispred ostalih učenika. S njegove lijeve i desne strane nalazi se po jedan učenik pri čemu jedan predstavlja Anđela, a drugi Vraga. U ovoj aktivnosti vrlo je bitno poštivanje redosljeda govorenja kako bi se izbjegla buka i dekoncentracija sudionika i gledatelja. Anđeo i Vrag iznose svoje mišljenje o pravilnom telefoniranju i oba lika trebaju što uvjerljivije iznositi svoje mišljenje. Anđeo treba iznositi točne činjenice, a Vrag netočne. Učenik koji sjedi na stolcu odlučuje čije će mišljenje uvažiti i zašto. Nadalje, učenik koji sjedi može predstavljati i onoga tko se javio na telefon, a sugovornik mu je nepristojan. Učenicima se postavlja pitanje kako tada postupiti? Anđeo i Vrag ponovno daju prijedloge, a učenik odlučuje i obrazlaže svoj odabir.

Slijedi dramska tehnika **zamišljeni telefonski razgovor**. Učenici ulaze u zamišljeni svijet i uživljavaju se u telefonski razgovor koji izvode. U ovoj aktivnosti radit će se u paru,

istovremeno u svim klupama. Učiteljica će odabrati temu razgovora. Na primjer: „Zamislite da zovete knjižnicu kako biste provjerili imaju li za posudbu knjigu Pale sam na svijetu.“ Svi učenici koji sjede bliže prozoru u klupi bit će oni koji se javljaju na telefon (knjižničari), a oni bliže vratima će zvati na telefon (nakon prvog telefonskog razgovora učenici mijenjanju uloge). Učiteljica treba pomno pratiti tijek telefonskih razgovora te upozoravati učenike na važnost točnog intoniranja uskličnih, upitnih i izjavnih rečenica, ali i na jasnu artikulaciju riječi. Bilo bi dobro da se u dogovoru s učenicima i roditeljima na taj sat donesu telefonski ili mobilni uređaji koji ne moraju raditi (po jedan za jedan par učenika) kako bi učenici još realističnije izvodili „telefonski razgovor“.

Učenici će kroz dramsku tehniku zamišljenog predmeta motivirati sebe, ali i ostatak razreda o nastavnoj jedinici. Vježba se izražavanje pokretom i upravljanje predmetom. Potaknuti učiteljičinim potpitanjima, učenici se prisjećaju događaja iz stvarnosti te ono što su proživjeli koriste u dramskoj izvedbi. Moraju razmisliti kakve je površine telefon koji su nekada dotaknuli i kakva mu je težina te nastojati upravljanje zamišljenim predmetom što bolje predočiti ostatku razreda kako bi oni, naposljetku, odgonetnuli o kojem je predmetu riječ. Ova aktivnost može poslužiti kao predvježba u nastavnoj jedinici opisivanja predmeta. Kroz dramsku tehniku Anđeo i Vrag učenici razvijaju kritičko mišljenje, donošenje odluka i obrazlaganje svojih odabira. S druge strane, učenici koji glume Anđela i Vraga vježbaju kako uvjeriti nekoga u nešto, kako biti siguran u svoje mišljenje te kako nečije razmišljanje može utjecati na druge. Naposljetku, kroz dramsku tehniku zamišljenog telefonskog razgovora učenici imitiraju svakodnevnu stvarnost te se pripremaju za buduće, stvarne telefonske razgovore. Razvijaju ugodnu i pristojnu komunikaciju te se oslobađaju treme od javnog nastupa. Također, shvatit će koliko je bitno da razgovjetno razgovaraju kako ne bi došlo do nesporazuma.

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruju se sljedeći odgojno-obrazovni ishod navedeni u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 5. *Odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za nastavnu jedinicu Telefonski razgovor*

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda
„OŠ HJ A.2.1. Učenik razgovara i govori u skladu s temom iz svakodnevnoga života i poštuje pravila uljudnoga ophođenja.“	– „priča o vlastitim doživljajima i događajima“ – „točno izgovara sve glasove u riječima“

	– „točno intonira izjavnu, upitnu i uskličnu rečenicu“
„OŠ HJ A.2.5. Učenik upotrebljava i objašnjava riječi, sintagme i rečenice u skladu s komunikacijskom situacijom.“	– „izabire odgovarajuće riječi i upotrebljava ih u oblikovanju sintagmi i rečenica“

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

8.2.3. *Kultura i mediji (Dječji časopis)*

Svijet riječi 2, 1. dio, str. 172. (preslika nastavne jedinice nalazi se u Prilogu 5).

Dramske tehnike koje se koriste: **učitelj u ulozi, sastanak, pisanje i crtanje**

Dramska metoda koja objedinjuje sve navedene tehnike: **ogrtač stručnjaka**

Učenike je na ovom nastavnom satu prvo potrebno upoznati s pojmom dječjeg časopisa, zanimanjem pisca, ilustratora, lektora i kakav sve sadržaj dječjeg časopisa može biti. Aktivnost **učitelja u ulozi** predviđena je za središnji i završni dio sata. Učiteljica govori učenicima da se okupe na jednom dijelu učionice. Učenike dijeli u pet skupina, ali im ne govori koji će zadatak pojedine skupine biti, to će doznati kasnije. Napominje kako je bitno da ostanu u grupama kako su podijeljeni. Upućuje učenike kako će ona uskoro ući u jednu ulogu, a oni će na današnjem satu postati stručnjaci za jedno područje. Ulazak u ulogu obilježava držanjem časopisa u ruci, a izlazak odlaganjem časopisa. Učiteljica uzima časopis u ruke i obraća se učenicima: „Dragi moji ilustratori, spisatelji i svi koji sudjelujete u osnivanju dječjih časopisa! Jako sam ponosna što ste dio stručnog tima u ovoj izdavačkoj kući! Naš šef nam je poslao još jedan izazov, a mene je zamolio da vam sve prenesem. Zadatak je osmisliti naslovnicu, sadržaj, ilustraciju i nekoliko rečenica o novom časopisu kojeg je ćemo otiskati ovaj mjesec, a njegova tema je *Život mrava*. Nećete odmah raditi kompletan časopis već samo ideju za njega.

Svaka skupina sada ima nekoliko minuta za kratki **sastanak** međusobno, a ja ću kao voditeljica ovog odjela biti prisutna i sudjelovati u vašim diskusijama. Razmislite o tome kakve biste ilustracije crtali u svom časopisu, o čemu biste pisali, kako bi se vaš časopis zvao...“ (učiteljica prati sastanke grupa, sugerira i potiče rad, sluša ideje učenika, ali i sama predlaže svakoj grupi nešto). Učiteljica je još uvijek u ulozi te se obraća učenicima: „Dragi moji kreatori

dječjih časopisa. Upamtite, ovoga mjeseca, tema je *Život mrava* i to mora pisati na naslovnici našeg časopisa. Krenite sada prema svojim uredima (klupama postavljenima za rad u skupini), tamo vas čekaju prazni papiri, ali i papir na kojem piše koji je zadatak vaše grupe u izradi časopisa. Osmislite časopis na zadanu temu.“ Nakon što učenici sjednu u svoje klupe, učiteljica u ulozi nastavlja se obraćati sudionicima za izradu časopisa. „Dakle, kao što vidite, na svakoj klupi nalazi se po jedan zadatak za skupinu. Časopis treba imati ilustraciju, naslovnicu, pjesmu o mravima, kratku priču o mravima, nekoliko zanimljivosti o mravima koje možete pronaći na internetu. Ne zaboravite zapisati imena svih onih koji su sudjelovali u stvaranju časopisa.“

Slijedi dramska tehnika **pisanja i crtanja**. Učiteljica izvan uloge pomaže svim skupinama. Nakon što skupine osmisle strukturu svog dijela časopisa učiteljica uzima svoj časopis u ruku i ulazi u ulogu: „Molim sve skupine da dođu na mjesto našeg prvog susreta i predstave jedna po jedna dio iz časopisa na kojem su radili.“ Nakon predstavljanja svakog dijela časopisa, učiteljica više nije u ulozi i s učenicima započinje diskusiju o tome što im se svidjelo, što bi pohvalili, a što bi možda promijenili.

Aktivnost pisanja i crtanja može se obogatiti tako da na produženom boravku ili kod kuće učenici digitalno izrađuju razredni časopis koji se na kraju može isprintati i uvezati. Odlična je i kao poticaj za korelaciju s nastavom Likovne kulture u kojoj učenici mogu oslikavati svoj časopis. Dramskom tehnikom učitelja u ulozi, učiteljica se približava djeci tako što i sama sudjeluje u zamišljenom svijetu i motivira učenike da se i oni oslobode u dramskome izrazu. Učenici kroz aktivnosti sastanka i pisanja i crtanja izražavaju svoje mišljenje i osjećaje o situaciji u kojoj se nalaze te zajednički smišljaju na koji će način kvalitetno izvršiti svoj zadatak. Dramskom metodom ogrtač stručnjaka, koja je sačinjena od navedenih dramskih tehnika za ovaj sat, učenici su oko rješavanja nekog „problema“ i u zamišljenom svijetu postaju stručnjaci za izradu dječjih časopisa.

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruju se sljedeći odgojno-obrazovni ishodi navedeni u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 6. *Odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za nastavnu jединicu Dječji časopis*

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda
„OŠ HJ C.2.1. Učenik sluša/čita medijski tekst oblikovan u skladu s početnim opismenjavanjem i izdvaja važne podatke.“	– „izdvaja iz teksta jedan ili više podataka prema zadanim uputama“ – „prepričava sadržaj teksta“

„OŠ HJ C.2.2. Učenik razlikuje medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.“	– „izdvaja primjerene medijske sadržaje i razgovara o njima izražavajući vlastito mišljenje“
„OŠ HJ A.2.1. Učenik razgovara i govori u skladu s temom iz svakodnevnoga života i poštuje pravila uljudnoga ophođenja.“	– „priča o vlastitim doživljajima i događajima“

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

8.3. 3. razred

8.3.1. Književnost i stvaralaštvo (Smijeh, Mladen Kušec)

Svijet riječi 3, 1. dio, Mladen Kušec, str. 78. (preslika pjesme nalazi se u Prilogu 6).

Dramske tehnike koje se koriste: **tunel misli, zvučna slika, živa slika**

Učiteljica s učenicima započinje razgovor o emocijama; „Što su to emocije?“, „Koje sve emocije poznajete?“, „Jesu li vam sve emocije podjednako drage?“, „Mislite li da je dobro pokazivati svoje emocije?“, „Smijeh je rezultat koje emocije?“, „Suze su rezultat koje emocije?“ Učenici su postavljeni u dvije kolone tako da čine **tunel misli**. Kroz tunel mogu prolaze učenici u parovima kako bi što veći broj djece osjetio emociju koju učenici koji čine tunel misli izgovaraju. Par ulazi u tunel podrške, a zadatak učenika koji čine tunel je učiniti da se učenik koji prolazi kroz tunel osjeća dobro, sretno i da se smije. Učenici izgovaraju smiješne i lijepe rečenice ili nešto što znaju da će razveseliti tog učenika. Nakon tunela podrške slijedi tunel obeshrabrenja. Bitno je naglasiti učenicima da nikako ne smiju vrijeđati i koristiti neprimjerene riječi dok čine tunel. Također, nastoji se da što veći broj učenika prođe kroz tunel i osjeti emocije. Nakon završene aktivnosti, s učenicima se razgovara o proživljenima osjećajima. Slijedi čitanje teksta iz udžbenika.

Nakon pročitano g teksta prelazi se na druge dvije dramske tehnike. U kombinaciji dramskih tehnika **zvučna slika i živa slika**, učenici su raspoređeni u grupe koje se sastoje od četiri osobe, a te skupine se dalje dijele na parove. Jedan par uzima papirić na kojem piše kakvu živu sliku moraju napraviti (npr. „Prikažite tužni događaj.“), a drugi par mora ozvučiti tu sliku. Par koji ozvučuje može, ali i ne mora znati kakva slika mora biti. Pri prvoj izvedbi može se na glas pročitati što piše na papiriću, a u drugoj ili trećoj (ovisno o vremenu) par koji ozvučuje, uz

promatranje mora sam zaključiti kako će ozvučiti živu sliku. Cilj je da je živa slika vjerodostojna onome što piše na papiriću, a da zvuk potkrjepljuje prikaz. Svaka četvorka prikazuje ostatku razreda svoje zvučne i žive slike u kombinaciji.

Dramska tehnika tunel misli može poslužiti kao motivacija za razgovor s učenicima o raznim emocijama koje postoje i koje je moguće proživjeti. Nakon što prohodaju kroz tunel misli, vjerojatno će se lakše otvoriti u razgovoru i reći jesu li se ikada susreli s takvim emocijama. Učenicima bi moglo biti lakše razgovarati o tome s obzirom da neće jedini proći kroz tunel misli nego u paru. Također, učenici koji izgovaraju riječi dok čine tunel misli, lakše će lakše izraziti svoje mišljenje i emocije koje su proživljavali u sebi za vrijeme ove izvedbe. Nakon ove dramske tehnike i čitanja teksta, učenici uspoređuju emocije koje su proživjeli u aktivnosti tunel misli i ono o čemu govori tekst. Kroz tehnike zvučne i žive slike, vježba se timski rad, skladnost pokreta i zvuka, ali i izražajnost geste i mimike. Nakon svake izvedbe bilo bi dobro prokomentirati s ostatkom razreda što im se u izvedbi svidjelo te smatraju li da je zvuk obogatio sliku i obrnuto.

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruju se sljedeći odgojno-obrazovni ishodi navedeni u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 7. *Odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za nastavnu jedinicu Smijeh, Mladen Kušec*

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda
„OŠ HJ B.3.1. Učenik povezuje sadržaj i temu književnoga teksta s vlastitim iskustvom.“	– „iskazuje misli i osjećaje nakon čitanja književnoga teksta“ – „prepoznaje temu književnoga teksta“ – „povezuje temu književnoga teksta s vlastitim iskustvom“ – „navodi sličnosti i razlike između sadržaja i teme književnoga teksta i vlastitoga životnog iskustva“ – „uspoređuje misli i osjećaje nakon čitanja teksta sa zapažanjima ostalih učenika“
„OŠ HJ B.3.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim	– „koristi se jezičnim vještinama, aktivnim rječnikom i temeljnim znanjima radi oblikovanja uradaka u kojima dolazi do

iskustvima i doživljajima književnoga teksta.“	izražaja kreativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje“ – „istražuje, eksperimentira i slobodno radi na temi koja mu je bliska“ – „razvija vlastiti potencijal za stvaralaštvo“

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

8.3.2. Jezik i komunikacija (Zavičajni govor i hrvatski standardni jezik)

Svijet riječi 3, 1. dio, str. 132.-137. (preslika nastavne jedinice nalazi se u Prilogu 7).

Dramske tehnike i metode koje se koriste: **što kod tebe volim, predmet govori**

Ove dramske tehnike i metode provode se nakon obrade nastavnog sadržaja o zavičajnom govoru i hrvatskom standardnom jeziku (na satu ponavljanja). U ovoj inačici dramske tehnike **što kod tebe volim** učenik koji je u sredini imat će povez oko očiju kako ne bi vidio tko mu se obraća. Okrenut će se nekoliko puta oko svoje osi, a zatim će doći do jednog učenika koji je u krugu te ga dotaknuti. Kada ga dotakne, učenik na jednom od zavičajnih govora (narječju) po izboru izgovara rečenicu zašto voli učenika koji je u krugu. Nakon što izgovori rečenicu, učenik koji je u krugu dotiče drugog učenika koji prvo mora rečenicu preoblikovati prema standardnome jeziku. Učenici koji se nalaze u krugu s vremenom se izmjenjuju.

Za izvođenje dramske tehnike **predmet govori** važno je da učenici na sat donesu neki predmet. Prilagođeno temi sata, učiteljica prethodno zadaje učenicima da kod kuće istraže koji se predmeti različito nazivaju u trima narječjima te će taj predmet donijeti na sat. Učenici sjedaju u krug i svoj predmet stavljaju iza leđa. Učiteljica prva započinje ovu aktivnost i predstavlja svoj predmet na jednom od tri narječja i naziva ga onako kako se predmet naziva u narječju kojeg je odabrala. Govori u prvome licu i nastoji dati osobnost neživom predmetu. Nakon svakog izlaganja, učiteljica razgovara s učenicima o predmetu. Jesu li razumjeli o čemu je učenik govorio? Jesu li znali da se predmet tako naziva? Kako im zvuči ta riječ (oštro, hladno ili toplo). Svaki predstavljeni predmet na kraju se mora imenovati prema hrvatskom standardnom jeziku. Aktivnost se dalje nastavlja dok svi učenici ne dođu na red.

Dramske tehnike što kod tebe volim i predmet govori odabrane su za sat ponavljanja jer potiču učenike da razgovaraju na jednom od tri hrvatska narječja. Učenici koriste riječi iz drugih narječja i prilagođavaju se zadatku koji je pred njima, a ujedno vježbaju usmeno izlaganje, ulaženje u uloge i javni nastup. Učenici usvajaju i prihvaćaju raznolikost hrvatskoga jezika i kulture te jačaju svoj vlastiti rječnik.

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruju se sljedeći odgojno-obrazovni ishodi navedeni u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 8. *Odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za nastavnu jedinicu Zavičajni govor i hrvatski standardni jezik*

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda
„OŠ HJ A.3.1. Učenik razgovara i govori tekstove jednostavne strukture.“	– „služi se novim riječima u skladu s komunikacijskom situacijom i temom“ – „u govornim situacijama samostalno prilagođava ton, intonaciju i stil“ – „pažljivo i uljudno sluša sugovornika ne prekidajući ga u govorenju“
„OŠ HJ A.3.6. Učenik razlikuje uporabu zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika s obzirom na komunikacijsku situaciju.“	– „uočava uvjetovanost uporabe zavičajnoga idioma ili hrvatskoga standardnog jezika komunikacijskom situacijom“
„OŠ HJ C.3.1. Učenik pronalazi podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi učenika.“	– „pronalazi i kombinira podatke iz različitih izvora primjerenih dobi“

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

8.3.3. *Kultura i mediji (O plakatu)*

Svijet riječi 3, 1. dio, str. 186. (preslika nastavne jedinice nalazi se u Prilogu 8).

Dramske tehnike koje se koriste: **priča od zadanih riječi/priča na zadanu temu, vođena improvizacija, improvizacija na temu (pripremljena improvizacija), Andeo i Vrag**

Nakon što su s učenicima usvojeni bitni pojmovi o plakatu uz pomoć sadržaja u navedenom udžbeniku, ponavljamo s učenicima da je za svaki plakat bitno da je vizualno atraktivan. Na plakatu može prevladavati slika ili tekst, a treba imati jasne obavijesti i odgovarati na pitanja: Što? Kada? Koliko? Gdje? Kako? Aktivnost se provodi radom u skupinama. Svaka skupina dobiva veliki hamer papir, flomastere i bojice. Također, na papiru dobivaju temu o kojoj će izrađivati plakat. Prije izrade plakata, učenici u skupinama slažu kratku **priču na zadanu temu** koja će odgovarati na pitanja koja svaki plakat treba imati, a pri izradi plakata na njega će zapisati samo najvažnije obavijesti. Učenici imaju pristup razrednom računalu te na internetu mogu pronaći zanimljivosti o njihovoj temi ili pogledati primjere nekih, već izrađenih plakata.

Teme za tri skupine:

1. skupina: Velika rasprodaja cvijeća (Što? Kada? Koliko? Gdje? Kako?)
2. skupina: Tečaj slikanja na otvorenom (Što? Kada? Koliko? Gdje? Kako?)
3. skupina: Ljetni ples (Što? Kada? Koliko? Gdje? Kako?)

Po jedan učenik iz svake skupine čita priču kao **vođenu improvizaciju** u kojoj ostatak razreda sudjeluje. Čitanjem improvizacija provjerava se jesu li u svakoj skupini navedeni odgovori na pitanja o događaju o kojem će se plakat izrađivati. Nakon pročitanih improvizacija, u smjeru kazaljke na satu, svaka skupina dobiva gotovu priču od one s lijeve strane i prema njoj radi plakat o događaju o kojemu priča govori.

Nakon što svaka skupina izradi svoj plakat, učenici unutar svojih skupina imaju po tri minute za dogovor kako bi prezentirali svoj plakat slučajnim prolaznicima i pozvali ih baš na njihov događaj. Jedna od preostale dvije skupine bit će u ulozi prolaznika. Učenici izvode kratku **improvizaciju na temu**.

Nakon svakog predstavljanja plakata, treća skupina koja je do sada bila promatrač improvizacije „Predstavljača“ i „Prolaznika“ koristi dramsku tehniku **Anđeo i Vrag**. Dio treće skupine predstavlja Anđele čiji je zadatak reći zašto bi zaista trebali posjetiti taj događaj, što im može biti zabavno i koje će koristi imati od tog događaja. Učenici u ulozi Vraga skupinu „Prolaznika“ trebaju nagovoriti da ne posjete taj događaj i odgovoriti ih od njega. Skupina „Prolaznika“ na kraju donosi svoju odluku o objašnjava svoj odabir .

Pomoću navedenih dramskih tehnika na ovome nastavnom satu učenici ponajprije vježbaju i jačaju suradničko učenje. Kroz tehniku priča od zadanih riječi (preoblikovanu u priča

na zadanu temu), učenici uvježbavaju sve bitne obavijesti koje plakat treba sadržavati. S druge strane, u trenutku kad skupine zamjene svoje priče i rade plakat prema priči druge skupine, učenici moraju moći iščitati bitne obavijesti prema kojima će izraditi plakate, što je također način usvajanja nastavnog sadržaja u plakatu, a učiteljici služi kao refleksija o tome jesu li učenici usvojili sadržaj. Dramskom tehnikom Anđeo i Vrag učenici razvijaju kritičko mišljenje, izražavanje vlastitih stavova i jačaju usmeno izražavanje.

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruju se sljedeći odgojno-obrazovni ishodi navedeni u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 9. *Odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za nastavnu jedinicu O plakatu*

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda
„OŠ HJ C.3.1. Učenik pronalazi podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi učenika.“	– „pronalazi i kombinira podatke iz različitih izvora primjerenih dobi“ – „izdvaja važne podatke iz teksta i razvrstava ih prema uputi, te prenosi tekst u druge oblike ili medije“
„OŠ HJ C.3.2. Učenik razlikuje tiskane publikacije primjerene dobi i interesima.“	– „razlikuje knjige, udžbenike, časopise, plakate, strip, brošure, reklamne letke“ – „stvara kroz igru vlastite uratke potaknute određenim medijskim sadržajem“
„OŠ HJ A.3.1. Učenik razgovara i govori tekstove jednostavne strukture.“	– „u govornim situacijama samostalno prilagođava ton, intonaciju i stil“

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

8.4.4. razred

8.4.1. Književnost i stvaralaštvo (*Miš i div*, Vjekoslava Huljić)

Svijet riječi 4, 1. dio, str. 74., (preslika igrokaza nalazi se u Prilogu 9).

Dramske tehnike koje se koriste: **zvučne slike, na ovaj ili onaj način**

Nakon što su učenici nekoliko puta izražajno pročitali navedeni igrokaz (podijeljeni u uloge), odabrana su dva učenika koja će pred razredom odglumiti događanje iz igrokaza. Ostali

učenici podijeljeni su u skupine i zaduženi za **zvučne slike** u pojedinim dijelovima igrokaza (sve prema dogovoru s učiteljicom). Dok Div i Miš izvode predstavu, učenici sa svojih mjesta zvukom obogaćuju kratku predstavu.

Na produženom boravku predstava se može nadograđivati uz obogaćivanje scene, kostimografiju i glazbu. U predlošku koji je naveden u udžbeniku, autorica dozvoljava i potiče na to da učenici sami osmisle kraj igrokaza pa tako u skupinama mogu sami predlagati razne scenarije i odigrati ih na sceni – u učionici. Koristit će se dramska tehnika **na ovaj ili onaj način**. Učenici su, dakle, podijeljeni u manje skupine, ali tema i sadržaj improvizacije im je poznat. Zadatak svake skupine je osmisliti kako bi igrokaz mogao nastaviti, što u njemu mogu promijeniti te kako će to utjecati na završetak igrokaza. Nakon toga, učenici izvode igrokaz pred ostatkom razreda.

U navedenim dramskim tehnikama, iako je tema unaprijed određena nastavnim satom, učenicima je dana sloboda izražavanja. Zvučnim slikama učenici obogaćuju zadani lingvometodički predložak, a tehnikom na ovaj ili onaj način povećava se raznolikost dramskih izvedbi zadanost igrokaza (što može biti i poticaj za diskusiju s učenicima o njihovim razmišljanjima o prikazu pojedinih završetaka igrokaza). Sudjelovanjem u izvođenju igrokaza učenici jačaju samopouzdanje i svladavaju strah od javnog nastupa. Radom u skupini uče o tome koliko je važna suradnja i kolegijalnost.

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruju se sljedeći odgojno-obrazovni ishodi navedeni u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 10. *Odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za nastavnu jединicu Zavičajni govor i hrvatski standardni jezik Miš i div, Vjekoslava Huljić*

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda
„OŠ HJ B.4.4. Učenik se stvaralački izražava potaknut književnim tekstom, iskustvima i doživljajima.“	– „koristi se jezičnim vještinama, aktivnim rječnikom i temeljnim znanjima radi oblikovanja uradaka u kojima dolazi do izražaja kreativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje“ – „stvara različite individualne uratke: izražajno čita književne tekstove“

„OŠ HJ A.4.1. Učenik razgovara i govori u skladu s komunikacijskom situacijom.“	– „razgovara i govori prema zadanoj ili slobodnoj temi“ – „sadržajem i strukturom govorenja cjelovito obuhvaća temu“

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

8.4.2. Jezik i komunikacija (Opisivanje)

Svijet riječi 4, 1. dio, str. 136. (preslika nastavne jedinice nalazi se u Prilogu 10).

Dramske tehnike koje se koriste: **zamišljanje (vođena fantazija), intervju, učitelj u ulozi**

Nakon pročitano g teksta o moru u udžbeniku, učiteljica s učenicima ponavlja što je sve bitno da bi opis nečega bio valjan. U opisu se moraju nalaziti provjerene pojedinosti o onome što vidimo (Zokić i sur., 2021). U dramskoj tehnici **zamišljanja**, učiteljica učenike (koji imaju sklopljene oči) „vodi“ kroz zamišljeni svijet. U ovom zamišljenom svijetu, učiteljica će opisivati neko područje (na primjer: pješčane plaže, planinskog područja ili šume), ali opisi tih područja neće biti jako detaljni, kako bi učenici imali slobodu pri zamišljanju. Za vrijeme izvođenja vođene improvizacije učiteljica postavlja i motivirajuća pitanja koja se nadovezuju na priču koju govori („Razmisli, kakve bi boje mogla biti ptica čije si glasanje čuo?“, „Je li more u koje gledaš jako duboko?“, „Čuju se valovi, jesu li veliki?“) Nakon vođene improvizacije, učenici dobivaju papirić s pitanjima u kojima piše što da opišu detaljnije događaje iz priče koju su čuli (isto kao i prethodna pitanja učiteljice, samo im ovo služi kao podsjetnik i vodilja pri pisanju). U pet minuta će kratko zapisati detaljniji opis događaja (u obliku bilješki i prema svom zamišljanju) kroz koji ih je učiteljica vodila. Nakon toga, učenici čitaju i uspoređuju svoje opise. Dakle, svi opisi imat će istu tematiku, ali će se razlikovati u nekim detaljima od učenika do učenika.

Učenici su podijeljeni u skupine, a svaka skupina dobiva kratak opis zamišljenog mjesta, koji će služiti kao motivacija za daljnje opisivanje tog mjesta u kojem za potrebe ove dramske tehnike učenici stanuju. Zadatak učenika je da u svojim skupinama razmisle, istraže na računalima ili u časopisima i zapišu kako bi pozvali turiste da posjete baš njihovo mjesto. Dakle, važno im je napomenuti da pokušaju što detaljnije i vjerodostojnije opisati sve prirodne

i kulturološke ljepote koje to zamišljeno mjesto može imati. Učenici imaju potpunu slobodu o osmišljavanju imena mjesta u kojem žive, ljudima koji stanuju u njoj i običajima. Druga će skupina postati njihovi ispitivači, tj. provodit će se dramska tehnika **intervju**. Svim skupinama učiteljica daje i poticajna pitanja kako bi se diskusija lakše razvijala. Na primjer, osoba koja intervjuira dobiva papir sa smjernicama (Tko tamo živi? Kakve su vremenske prilike? Što bismo sve trebali spakirati od odjeće za to mjesto? Koje boje prevladavaju u tom mjestu?“) Učenici koji trebaju predstaviti svoje mjesto, također slijede smjernice (Razmisli o bojama koje prevladavaju na tom mjestu. Kako bi mogli izgledati ljudi koji tamo žive? Imaju li ti ljudi neke običaje koji bi mogli biti zanimljivi turistima? Što bi turisti mogli kupiti kao suvenire?“)

Kratki opisi mjesta u kojima skupine žive:

1. skupina: „Mjesto na kojem je uvijek sunčano, voda topla i biljke cvjetaju cijelu godinu.“
2. skupina: „Mjesto na kojem prevladava bijela boja, hladno je i bogato raznovrsnim, krznanim životinjama.“
3. skupina: „Mjesto na kojem se stalno čuje cvrkut ptica, noći su hladne, a dani topli.“

Dramska tehnika zamišljanja na nastavnome satu provodi se nakon pročitanoog teksta jer pomoću nje učenici uvježbavaju nastavni sadržaj. Uz ove dramske tehnike učenici vježbaju što je sve potrebno da bi opis nečega bio valjan. Dramskom tehnikom zamišljanja razvijaju svoju maštu, vježbaju voditi bilješke i nadodavati svoje ideje u već osmišljene opise te ih kasnije prepričavati ostalim učenicima što može rezultirati diskusijom. Učenici radom u skupinama surađuju i jačaju svoje samopouzdanje. Dramskom tehnikom intervjuja, učenici ulaze u razne uloge iz kojih će im biti zanimljivije pričati, postavljati pitanja i iznositi svoje mišljenje.

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruju se sljedeći odgojno-obrazovni ishodi navedeni u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 11. *Odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za nastavnu jedinicu Opisivanje*

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda
„OŠ HJ A.4.1. Učenik razgovara i govori u skladu s komunikacijskom situacijom.“	– „razgovara i govori prema zadanoj ili slobodnoj temi“ – „sadržajem i strukturom govorenja cjelovito obuhvaća temu“

	– „poštuje pravila komunikacije u raspravi: sluša sugovornike, govori kad ima riječ“ – „stvaralačkim postupcima oblikuje govorene tekstove“ – „sudjeluje u organiziranoj ili spontanoj raspravi“
„OŠ HJ A.4.3. Učenik čita tekst i prepričava sadržaj teksta služeći se bilješkama.“	– „izdvaja važne podatke iz teksta i piše bilješke s obzirom na sadržaj i strukturu“ – „prepričava tekst na temelju bilježaka“

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

8.4.3. *Kultura i mediji (Knjiga i film, Družba Pere Kvržice)*

Družba Pere Kvržice, *Svijet riječi* 4, str. 164. (preslika nastavne jedinice nalazi se u Prilogu 11).

Dramske tehnike koje se koriste: **vrući stolac**, **Andeo i Vrag**, **reportaža**

Nakon što su učenici odgledali film *Družba Pere Kvržice* i pročitali lektirno djelo, provodi se sat usporedbe knjige i filma. Za uvodnu aktivnost koristi se dramska tehnika **vrući stolac**. Odabire se po jedan učenik koji će sjesti na stolac ispred ostatka razreda, a učiteljica će ispod stolca zalijepiti ime lika iz navedenog filma. Učenik koji sjeda na stolac, rukom odljepljuje papirić ispod stolca i na glas govori svoje ime (tj. ime lika koji postaje). Ostatak razreda kreće postavljati pitanja liku koji sjedi na stolcu. Učiteljica napominje da pitanja mogu biti vezana i uz knjigu i uz film. Na primjer, učiteljica potiče učenike da ispituju lika što mu je bilo ljepše i zašto, nalaziti se u knjizi ili glumiti u filmu? Koja scena u filmu mu je bila najzabavnija za odglumiti, a koja možda najdosadnija. Nadalje, pitanja mogu biti usmjerena i prema odnosima lika s drugim likovima iz priče/filma.

Uz dramsku tehniku **Andeo i Vrag**, učenik koji je u ulozi anđela navodi dobre strane čitanja knjige i govori ih na glas učeniku koji sjedi između „Anđela“ i „Vraga“. Vrag govori što mu se ne sviđa kod čitanja knjige i zašto nikada bi trebalo čitati knjige. Osoba koja je u sredini izabire i obrazlaže čije mišljenje će poslušati. Isto to radi se i za film. Nakon ove aktivnosti s cijelim razredom razvija se diskusija o tome što oni smatraju prednostima i manama knjige i filma.

Učenici u manjim skupinama ulaze u uloge novinara koji će iznijeti svoje **reportaže** o događaju iz knjige. Mogu se dogovoriti kako će raspodijeliti uloge unutar skupina (reporteri, kamermani, pomoćnici pri izradi izvješća (ukoliko će ga reporter čitati), onaj koji reproducira neku snimku ili prikazuje fotografije kojima će potkrijepiti reportažu o događaju. Učiteljica dijeli naslove reportaža, na primjer: „Izvanredne vijesti! Skupina dječaka odlučila je obnoviti stari mlin!“, „Danas u 17.30 saznajte što o obnovi mlina misle stanovnici sela.“, „Budite s nama na proslavi otvorenja obnovljenog mlina.“ Učenici kao potkrjepljenje mogu ostatku razreda reproducirati isječak iz filma, pročitati rečenice iz knjiga ili pak sami napraviti crteže ili pisma koja mogu predstaviti kao neka od likova iz priče.

Provođenjem nastavnog sadržaja kombinacijom navedenih dramskih tehnika, učenici se poistovjećuju s lektirnim djelom i likovima u njemu. Imaju priliku izraziti svoje mišljenje o čitanju knjiga i gledanju filmova. Učenici će spoznati razliku između književnog djela i filma te će kroz dramsku tehniku reportaže, u zamišljenom svijetu moći djelovati na detalje u radnji priče. Uz izvođenje dramskih tehnika ispred ostatka razreda, učenici jačaju samouvjerenost i naviku javnog nastupanja.

Provođenjem ovih dramskih tehnika ostvaruju se sljedeći odgojno-obrazovni ishod naveden u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*:

Tablica 12. *Odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za nastavnu jединicu Knjiga i film, Družba Pere Kvržice*

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda
„OŠ HJ C.4.1. Učenik izdvaja važne podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi.“	– „dolazi do podataka kombinirajući različite izvore“ – „upotrebljava podatke u različite svrhe: proširuje sadržaje učenja, priprema se za pisanje i govorenje“
„OŠ HJ C.4.2. Učenik razlikuje elektroničke medije primjerene dobi i interesima učenika.“	– „gleda animirane, dokumentarne i igrane filmove i filmove dječjega filmskog stvaralaštva tematski i sadržajno primjerene recepcijskim i spoznajnim mogućnostima“ – „zamjećuje sličnosti i razlike između književnoga djela, kazališne predstave ili filma nastalih prema književnome djelu“

„OŠ HJ A.4.3. Učenik čita tekst i prepričava sadržaj teksta služeći se bilješkama.“	– „prepričava tekst na temelju bilježaka“

Napomena. Prilagođeno prema *Odluka o donošenju kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html)

9. Zaključak

Dramske tehnike i metode pospješuju nastavu Hrvatskog jezika čineći je zabavnijom i zanimljivijom, a razredni kolektiv interaktivnijim i povezanim. Dramske aktivnosti prilagodljive su satu usvajanja novog sadržaja, ali i satu ponavljanja. Također, mogu se provoditi u svakoj nastavnoj etapi s naglaskom na motivaciju i završnu aktivnost. U prijedlozima nastavnih sati, aktivnosti su usmjerene prema timskom radu učenika u manjim skupinama. Osim učenika, učitelj, kao voditelj nastavnog procesa, preuzima ulogu koordinatora dramskih aktivnosti tako da neprimjetno i poticajno vodi tijekom aktivnosti prema ostvarenju odgojno-obrazovnih ishoda nastavnog sata. Također, učitelj pazi i na disciplinu u razredu. Dramske aktivnosti prilagođene su dobi učenika te im je tako nastavni sadržaj približen i lakše shvatljiv, ali i primjenjiviji u budućnosti jer stvaralačkim radom ostvaruju iskustvo. Kroz neke dramske tehnike, kao što su na primjer vrući stolac i misli u glavi, učenici ulaze u uloge likova iz priča i poistovjećuju se s njima proživljavaju njihove emocije koje su nekada možda spoznali u svome životu ili se kroz dramatizaciju prvi puta susreću s njima. Aktivnosti koje se provode u skupinama i kasnije se izvode pred ostatkom razreda utječu na razvoj socijalnih vještina učenika (slušanje drugih, razvijanje ugodne komunikacije i atmosfere u razredu, obrazlaganje stavova, kritičko sagledavanje vlastitih uradaka i poštivanje tuđih mišljenja), ali i na jačanje samopouzdanja. Sve navedeno pridonosi i razumijevanju razrednog kolektiva što pozitivno utječe na prihvaćanje raznolikosti ljudskoga društva općenito. Srodnost dramskog odgoja i Hrvatskog jezika potvrdila je usporedba odgojno-obrazovnih ishoda nastave Hrvatskog jezika s dramskim odgojem i mogućnost uključivanja dramskih aktivnosti u sva tri kurikulumska područja Hrvatskog jezika. Provođenjem nastave Hrvatskog jezika uz pomoć dramskih aktivnosti, omogućene su korelacije s drugim nastavnim predmetima (na primjer, Likovnom kulturom i Prirodom i društvom), čemu suvremeno školstvo treba težiti. Dramske tehnike i metode omogućavaju učenicima i učiteljima da jačaju svoje kompetencije i spoznaje kroz iskustvo, emocije, timski rad i stvaralaštvo, a time stvaraju i grade vlastiti identitet.

Dobrobit dramskih aktivnosti je obostrana. S jedne strane pozitivno utječu na učenike, a s druge strane na učitelje. Ako su dramske aktivnosti dobro osmišljene, učenici ih rado prihvaćaju, a da bi bile dobro osmišljene, potrebno je učitelje učiniti kompetentnima za provođenje takvih aktivnosti. Istraživanja su pokazala da i učitelji, koji su većinom znanje o dramskome radu stekli na vlastitom iskustvu, vole vrlo često koristiti dramske tehnike i metode pri obradi nastavnih sadržaja. Upravo iz razloga što je dramska aktivnost u nastavi dobro prihvaćena s obje strane sudionika nastavnog procesa i zbog toga što se povećao znanstveni

opus radova usmjerenih toj temi, ostvareni su dobri preduvjeti za nastavak istraživanja i provođenja dramskih tehnika i metoda u nastavi Hrvatskog jezika.

Literatura:

Anarella, Lorie A. (1992). *Creative Drama in the Classroom*.

Andrikopoulou, E., Koutrouba, K. (2019). Promoting Mindfulness about the Environment through the Use of Drama in the Primary Classroom: Greek Teachers' Views and Attitudes.

Angelopoulos, T., Bančić, A., Beljanski-Ristić, LJ., Bojović, D., Bokić, P., Buntak, D., Čagalj, Z., Granulić, D., Hromatko, I., Iveković, O., Marijančić, I., Marinić, N., Martinović, Z., Peršić, M., Škuflić-Horvat, I., Tarle, K. (2017). *Dramski odgoj*, 19, 22-26.

Barat, R., Blagus, S., Čubrilo, S., Đurđević, S., Juričev-Dumpavlov, M., Jurić Stanković, N., Krušić, V., Pacek-Balja, S., Roginek, N., Stojićević, D., Šojer, J., Štefan, J. (2017). *Odgoj za građanstvo, odgoj za život. Priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj i obrazovanje s primjerima dobre prakse*. Hrvatski centar za dramski odgoj. Školska knjiga. Dostupno na mrežnim stranicama <http://www.hcdo.hr/predstavljen-prirucnik-odgoj-za-gradanstvo-odgoj-za-zivot/>

Bojović, D. (2013). *Više od igre: Ispričaj mi priču. Dramske metode u radu s djecom*. Harfa d.o.o.

Čubrilo, S. (2008). Dramska skupina u osnovnoj školi, *Hrvatski časopis za teoriju i praksu nastave*, VI (br. 2), str. 267 – 272

Ćurko, B. i Kragić, I. (2009). Igra – put k multidimenzioniranom mišljenju. Na tragu filozofije za djecu. *Filozofska istraživanja*, 29 (2), 303-310. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/41409>

Duić, L., Eriksson, S., Hartman, L., Iveković, O., Kazija, M., Katarina K., Krušić, V., Lajić G., Majaron E., Marijančić I., Miholić, D., Posililović, A., Pregrad, J., Truhelka, A. (2006). Što sve može drama? *Dramski odgoj*, broj 12-13, 23-25

Fileš, G. et al. (2008). *Zamisli, doživi, izrazi: dramske metode u nastavi hrvatskog jezika*. Hrvatski centar za dramski odgoj- Pili-poslovi d.o.o.

Glasilo Hrvatskog centra za dramski odgoj. (1997). Izjava o stanju dramskog odgoja i pedagogije u Hrvatskoj. *Dramski odgoj*. 2/97. 2-3.

- Gruić, I. (2002). *Prolaz u zamišljeni svijet. Procesna drama ili drama u nastajanju*. Golden marketing.
- Gruić, I. (2014). Žive slike u dramskom odgoju. *Kazalište, XVII* (59/60), 70-75. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/185135>
- Gruić, I., Velički, V. i Vignjević, J. (2017). UČITELJI(CE) U CARSTVU DUŠE. *Radovi Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Požegi*, (6.), 151-170. <https://doi.org/10.21857/m16wjcpw39>
- Gruić, I., Vignjević, J., Rimac Jurinović, M. (2018) Kazališna / dramska umjetnost u odgojno obrazovnom procesu – prijedlog klasifikacije i pojmovnika. U: Ana Petravić i Ana Šenjuga Golub (ur.) *Višejezičnost i višekulturalnost kao izazov u obrazovanju danas i sutra / Multilingualism and Multiculturalism as a Challenge in the Education of Today and Tomorrow*, str. 119-128.
- Jurić, J., Španić, A., Vladušić, B., Zokić, T. (2021). *Svijet riječi 1, 1. i 2. dio, integrirana radna početnica hrvatskog jezika u prvom razredu osnovne škole*. Školska knjiga.
- Jurić, J., Španić, A., Vladušić, B., Zokić, T. (2021). *Svijet riječi 2, 1. i 2. dio, integrirani radni udžbenik hrvatskog jezika u drugom razredu osnovne škole*. Školska knjiga.
- Jurić, J., Španić, A., Vladušić, B., Zokić, T. (2021). *Svijet riječi 3, 1. dio, integrirani radni udžbenik hrvatskog jezika u trećem razredu osnovne škole*. Školska knjiga.
- Jurić, J., Španić, A., Vladušić, B., Zokić, T. (2021). *Svijet riječi 4, 1. dio, integrirani radni udžbenik hrvatskog jezika u četvrtom razredu osnovne škole*. Školska knjiga.
- Jurinović Rimac, M. (2018). Doktorski rad. *Procesna drama u kurikulumu osnovne škole*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Lovrak, M., (1970). *Družba Pere Kvržice*. Biblioteka Stribor
- Lugomer, V.(2000/2001) *Dramski odgoj u nastavi*. Hrvatski centar za dramski odgoj. Školske novine. Dostupno na: <http://www.hcdo.hr/knjiznica/strucni-clanci/valentina-kamber-dramski-odgoj-u-nastavi/>
- Mijatović, M. (2011). *Dramski postupci u nastavi b/h/s jezika i književnosti*. Br. 60. Dostupno na: http://www.bnp.ba/dols/doc/DRAMSKI_POSTUPCI_U_NASTAVI.pdf

- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb. Narodne novine. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb. Narodne novine. http://www.os-ksdjalskog-zg.skole.hr/upload/os-ksdjalskog-zg/images/static3/1811/attachment/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf
- Nemeth-Jajić, J. (2008). Igrokaz u razrednoj nastavi. *Hrvatski*, 6 (1), 29-44. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/41089>
- Rudela, R. (2013.). Istraživanje o korištenju dramskih tehnika među učiteljima razredne nastave. U: A. Bežen i B. Majhut (ur.), *Kurikul ranog učenja hrvatskoga/materinskoga jezika* (str. 17-28). Zagreb: UFZG i ECNSI.
- Vukojević, Z. (2016). *Dramski postupci u metodičkom oblikovanju nastave Hrvatskog jezika u nižim razredima osnovne škole*. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Vukojević, Z. (2016). Mišljenje učitelja razredne nastave o primjeni dramskih postupaka u nastavi hrvatskoga jezika: kvalitativna analiza. *Napredak*, 157 (3), 361-377. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177208>
- Zaninović, A. (redatelj). (1971). *Duga profesora Baltazara* [Animirani film]. Zagreb film.

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)

Prilozi

Prilog 1

Svijet riječi 1, 2. dio, Šuma zimi, str. 10.

ŠUMA ZIMI

VIEVERICA ORAH KRČKA,
DIJETUĆ KLJUNOM KORU KVČKA,
ZEČIĆ MRKVU SLATKU GLOBE,
KRAJ NJIH MIRNO SRNA PRODE
LANE TRAJI GDJE JE TRAVA,
JAZVAC VEĆ DAVNO SPAVA,
SOVLJAGA DANJU ŽMIRI
A IZ RUPJE HRČAK VIRI
LIJA SE U SELO ŠUJA,
NA GRANI SE VRANA LJUJA,
MEDO SPAVA ZIMSKI SAN,
NE ZNA JE LI NOĆ ILE DANI

LITVINA LUKETA
SOVLJAGA – SRNA

1. KORAK

KAKVA JE ŠUMA ZIM? ZAOKRUŽI SLIČICU

2. KORAK

IZABERI ŽIVOTINJE KOJE SE SPOMINJU U PESMI. ZAOKRUŽI SLIČICE

3. KORAK

OBOJI U PESMI:
TKO KRČKA ORAHE?
TKO KLJUNOM KORU KVČKA?

4. DOPUNI DIO PESME

MRKVU SLATKU GLOBE: _____

KRAJ NJIH MIRNO _____ PRODE _____

3. KORAK

OBOJI ISTOM BOJOM RIJEČI KOJE SE RIMUJU

KRČKA	ŠUJA	SAN	TRAVA
DAN	ŽMIRI	GLOBE	LJUJA
PRODE	SPAVA	KVČKA	VIRI

ŠUMA ZIMI

VIEVERICA ORAH KRČKA,
DIJETUĆ KLJUNOM KORU KVČKA,
ZEČIĆ MRKVU SLATKU GLOBE,
KRAJ NJIH MIRNO SRNA PRODE
LANE TRAJI GDJE JE TRAVA,
JAZVAC VEĆ DAVNO SPAVA,
SOVLJAGA DANJU ŽMIRI
A IZ RUPJE HRČAK VIRI
LIJA SE U SELO ŠUJA,
NA GRANI SE VRANA LJUJA,
MEDO SPAVA ZIMSKI SAN,
NE ZNA JE LI NOĆ ILE DANI

LITVINA LUKETA
SOVLJAGA – SRNA

1. KORAK

KAKVA JE ŠUMA ZIM? ZAOKRUŽI SLIČICU

2. KORAK

IZABERI ŽIVOTINJE KOJE SE SPOMINJU U PESMI. ZAOKRUŽI SLIČICE

3. KORAK

OBOJI U PESMI:
TKO KRČKA ORAHE?
TKO KLJUNOM KORU KVČKA?

4. DOPUNI DIO PESME

MRKVU SLATKU GLOBE: _____

KRAJ NJIH MIRNO _____ PRODE _____

3. KORAK

OBOJI ISTOM BOJOM RIJEČI KOJE SE RIMUJU

KRČKA	ŠUJA	SAN	TRAVA
DAN	ŽMIRI	GLOBE	LJUJA
PRODE	SPAVA	KVČKA	VIRI

Prilog 2

Svijet riječi 1, 1. dio, Abeceda, str. 172.

ABECEDA
• NAPIŠI ŠTO JE PRIKAZANO NA SLIČICAMA.

Aa		ASTRONAUT	
Bb			
Cc			
Čč			
Ćć			
Dd			
Džđž			
Dđ			
Ee			
Ff			
Gg			
Hh			
Ii			
Jj			
Kk			
Ll			

Prilog 3

Svijet riječi 2, 1. dio, Četiri doba, str. 90.

ČETIRI DOBA

Ono što promiče pupoljke u cvijeće, to je PROLJEĆE.

Ono što šeta ponad suncokreta to je sunce LJEĆA.

S brda sneseni pa pečeni kesteni to je miris JESENI.

A ono sa snježima te rumenim nosićima to je svima ZIMA.

Braniko Hrbar

prometati – preokretati
sneseni – doneseni s višeg mjesta na niže
rumenim – crvenim, ružičastim
ponad – iznad

1. Koja se četiri doba kriju u naslovu pjesme?

2. Koja boja, po tvom mišljenju, najbolje odgovara pojedinačnom godišnjem dobu?

a) Oboji polja s nazivima godišnjih doba tom bojom.

b) Napiši riječi iz pjesme koje se odnose na pojedino godišnje doba.

PROLJEĆE	
LJEĆA	
JESEN	
ZIMA	

3. Što su Četiri doba? Zaokruži slovo ispred točnog odgovora.

a) priča b) pjesma

4. Prepiši u pisanku iz svakog dijela pjesme posljednju riječ svakoga stiha. Zaokruži slova u kojima se te riječi podudaraju.

5. Koje ti je godišnje doba najdraže? Zasto?

RIJEČ DANA

rumenim

- Prepiši stih iz pjesme Četiri doba u kojem se krije riječ dana.
- Napiši značenje riječi dana.
- Nacrtaj žutu, crvenu i zelenu jabuku. Zaokruži rumenu jabuku. Što još može biti rumeno? Napiši o tome rečenicu.

IZAZOV

- Zamisli da je jedno godišnje doba odučilo biti glavno godišnje doba u godini. Napiši priču u pisanku.

90

91

Prilog 4

Svijet riječi 2, 2. dio, Telefonski razgovor, str. 200.

TELEFONSKI RAZGOVOR

Čitaj pažljivo telefonske razgovore.

Prvi telefonski razgovor

Josip: Halo! Dobro jutro, Josip je. Je li Darko kod kuće?
Ana: Ne, žao mi je, Darko nije kod kuće. (Spusti slušalicu.)

Drugi telefonski razgovor

Josip: Halo! Dobar dan! Koga trebate?
Nepoznat glas: Halo! Jesu li tvoji roditelji kod kuće?
Josip: Nisu, sam sam kod kuće.

Treći telefonski razgovor

Prodavač kinoulaznica: Halo! Dobar dan! Kako vam mogu pomoći?
Josip: Dobar dan! Rezervirao bih tri kinoulaznice.
Prodavač kinoulaznica: U redu, za koji film?
Josip: Za film *Kralj lavova*. Doviđenja!

KAD RAZGOVARAŠ TELEFONOM, DRŽI SE SLEDEĆEG:

1. POZDRAVI.
2. PREDSTAVI SE. (Reci tko si.)
3. RECI KOGA TREBAŠ.
4. RECI ZAŠTO ZOVEŠ. (Objasni razlog poziva.)
5. POZORNO I U LJUDNO SLUŠAJ DRUGU OSOBU I NE PREKIDAJ JE DOK GOVORI.
6. ZAHVALI I POZDRAVI.
7. NE GOVORI PREDUGO.

U telefonskom razgovoru sudjeluju dvije osobe:
govornik i sugovornik.

Telefonom razgovaramo tako da najprije pozdravimo i predstavimo se.
Nakon toga kratko i jasno razgovaramo.
Na kraju zahvalimo i pozdravimo.

4. Izvedite redom navedene razgovore u paru, ali tako da budu valjani.

5. S pomoću kojeg se još uređaja može voditi razgovor sličan telefonskom?

6. Pažljivo pročitaj upute na svakom ekranu mobilnoga. Vodi zamišljene telefonske razgovore s prijateljem u klupi.

7. Za koje je podatke posebno važno da ih imaš zapisane?
Zaokruži slovo ispred točnog odgovora.

Nizovi slova i brojeva za dašće pri pisanju u bilježnici.	Nizovi slova i brojeva za dašće pri pisanju na ekranu mobilnoga.	Nizovi brojeva i slova za dašće pri pisanju na ekranu mobilnoga.	Nizovi brojeva i slova za dašće pri pisanju u bilježnici.

8. Posudite u školskoj knjižnici zbirku stripova *Durca* lice Bednjanca. Pročitajte u paru strip *Telefon*.

Prilog 5

Svijet riječi 2, 2. dio, Dječji časopisi, str. 172.

DJEČJI ČASOPISI

1. Donesite u razred dječje časopise.
Prestajate ih.

Časopisi namijenjeni za čitanje i zabavu djece
zovu se **DJEČJI ČASOPISI**.

2. Sa svojim parom u klupi u dječjim časopisima usporedi:

- a) naslovnicu
- b) sadržaj
- c) ilustracije.

3. Izdvoji u čemu ti se pojedini časopis više sviđa od ostalih.

4. Koje dječje časopise čitaš?
Koje sadržaje najviše voliš?
Zašto?

5. Pomažu li ti dječji časopisi? U čemu?

6. Koristiš li se časopisima za opuštanje ili i za učenje?

7. Pomaže li ti čitanje časopisa da postaneš još bolji čitač? Objasni.

8. Posjeti školsku knjižnicu. Napiši popis dječjih časopisa koji redovito stižu u knjižnicu.

9. Objavljuje li tvoja škola svoj školski časopis? Kako se zove?

10. Objavljuje li se u vašem školskom časopisu tekstovi na mjesnom govoru?
Što misliš, zašto?

11. Izdvoji dječji časopis po želji. Napiši u tablicu zadano.

SADRŽAJ KOJI MI SE SVIĐAJU	SADRŽAJ KOJI MI SE MANJE SVIĐAJU

(naslov časopisa)

Prilog 6

Svijet riječi 3, 1. dio, Mladen Kušec, str. 78.

SMIJEH

Smiijeh može biti debeo,
debeo kao mlijeh,
a može biti kiseo
kao kisei krastavac
ako si imao peh.

Smiijeh može biti ružan,
kad nemaš sreće tužan,
kad ti ne daju mira
il si se smijehi dužan.

Smiijeh može kao zvonio
ulicom, razredom, kućom zvoniti,
može naglo utihnuti
kad počneš suze roniti.

I na kraju u smijehu se
vječna tajna krije:
najsjaje se smije
tko se zadnji smijeh!

Mladen Kušec

mlijeh - napuhani kožnati balon
peh - nezgoda, nepravda

1. Kaka je pjesma? Oboji.

VESELA ŠALIVA OZBILNA POUČNA TUŽNA

2. O čemu govori pjesma?

3. Kakav sve može biti smijeh? Oboji odgovor u pjesmi.

...debeo kao _____.

...a može biti kiseo
kao _____.

Smiijeh može kao _____
ulicom, razredom, kućom zvoniti...

**USPOREDBA je kad se nešto uspoređuje s čim drugim.
U usporedbi se koristimo riječima poput i kao.**

4. S čime pjesnik uspoređuje smijeh? Dopuni stihove.

5. Kad je smijeh kiseo? Oboji odgovor u pjesmi.

6. Kad je smijeh ružan i tužan? Zaokruži odgovor u pjesmi.

7. Gdje se čuje veseli, zvonki smijeh? Podcrtaj odgovor u pjesmi.

8. Kad smijeh utihne? Prepiši stih iz pjesme.

... može naglo utihnuti _____.

9. Koja se vječna tajna krije u smijehu? Oboji odgovor u pjesmi.

78 79

Prilog 7, (1. dio)

Svijet riječi 3, 1. dio, Zavičajni govori i hrvatski standardni jezik, 132. str.

132133

ZAVIČAJNI GOVORI I HRVATSKI STANDARDNI JEZIK

KAŽUN

Grota na groti,
na groti grota.
Ki zna ud kada
tako stuj?
Na ledini,
blizu puta,
vajka se
dobro drži.
Puli njege
pasivaju
lita i zime,
i već hi je
čuđa zbrujla,
a prid neveron,
koliko je puti
trudne težake
u sebi skrja.
Mojeđa kraja
prava lipota:
grota na groti,
na groti grota.

Tajana Pokrajac-Papucci

kažun – kružna kamena kućica sa stolastim krovom; grota – kamen; ki – kič; ud kada – od kada;
stuj – stoji; vajka – odlivjak; puli – oko; kraj; pasivaju – prolaze; lita – letja; brujla – izbrujlo;
prid – pred; nevera – bura; neverjeme; trudne težake – umorne zemljoradnike; skrja – sakrio

Pročitaj pjesmu i riješi zadatke.

1. Oboji odgovarajuću tvrdnju.

Potpuno sam razumio/razumjela pjesmu.

Djelomično sam razumio/razumjela pjesmu.

Nisam razumio/razumjela pjesmu.

2. Oboji obrazloženje svoje odgovora iz 1. zadatka.

Pjesma je pisana mojim zavičajnim govorom.

Pjesma nije pisana mojim zavičajnim govorom.

Pjesma nije pisana hrvatskim standardnim jezikom.

3. Spoji riječ s objašnjenjem.

KAŽUN

GROTA

NEVERA

PASIVAJU

VAJKA

UD KADA

TEŽAK TRUDNI

odlivjak

kuća

prolaze

neverjeme

otkad

kamen

umorni zemljoradnik

4. O čemu pjesma govori? Napiši temu.

5. Kako je građen kažun? Oboji odgovor u pjesmi.

6. Gdje se nalazi kažun? Zaokruži odgovor u pjesmi.

7. Što je sve izdržao kažun? Oboji odgovor u pjesmi.

8. Zašto je kažun važan? _____

9. Pokušaj pročitati pjesmu hrvatskim standardnim jezikom.

Prilog 7, (2. dio)

Svijet riječi 3, 1. dio, Zavičajni govori i hrvatski standardni jezik, 134. str.

ZAVIČAJNI GOVORI I HRVATSKI STANDARDNI JEZIK

FALA

Za vsaku dobru reč,
Kaj reci si mi znala,
Za vsaki pogled tvoji,
Za vsaki smeh tvoj, falat

Tak malo dobroga
V življenju tu se najde,
I če je sunce čas,
Za oblak taki zajde.

A ti si v srce mi
Tak puno sunca dala,
Kaj morem ti neg reč:
Od vsega srca, falat!

Dragutin Domijančič

fala – hvala; vsaku – svaku; v – u; življenju – životu, življenju; če – ako; čas – vrijeme; taki – brzo

Pročitaj pjesmu i riješi zadatke.

1. Oboji odgovarajuću tvrdnju.

Popuno sam razumio/razumjela pjesmu. Djelomično sam razumio/razumjela pjesmu.

Nisam razumio/razumjela pjesmu.

2. Oboji obrazložene svog odgovora iz 1. zadatka.

Pjesma je pisana mojim zavičajnim govorom. Pjesma nije pisana mojim zavičajnim govorom.

Pjesma nije pisana hrvatskim standardnim jezikom.

3. Spoji riječ s objašnjenjem.

FALA VSAKU V ŽIVLJENJU

ČE ČAS TAKI

životu svaku ako hvala

brzo vrijeme u

4. O čemu pjesma govori? Napiši temu.

5. Kome pjesnik upućuje zahvalu?

6. Na čemu zahvaljuje majci? Oboji odgovor u pjesmi.

7. Što je pjesnik saznao o životu? Zaokruži odgovor u pjesmi.

8. Što mu je majka dala? Oboji odgovor u pjesmi.

9. Koju riječ pjesnik ističe u pjesmi?

10. Pokušaj pročitati pjesmu hrvatskim standardnim jezikom.

134

135

ZAVIČAJNI GOVORI I HRVATSKI STANDARDNI JEZIK

ŠTO JE DUGA?

Komadić neba išaran nepoznatom rukom, na brzinu između dva pljuska kiše. Kad bismo samo mogli dohvatiti te čudne vrpce prije nego se rasplinu, taj šareni most što bjesne, i nema ga više!

Vesna Parun

Pročitaj pjesmu i riješi zadatke.

1. Oboji odgovarajuću tvrdnju.

Popunio sam razumno/razumljiva pjesmu

Djelomično sam razumno/razumljiva pjesmu

Nisam razumno/razumljiva pjesmu

2. Oboji obrazloženje svog odgovora iz 1. zadatka.

Pjesma je pisana mojim zavičajnim govorom.

Pjesma nije pisana mojim zavičajnim govorom.

Pjesma nije pisana hrvatskim standardnim jezikom.

4. O čemu pjesma govori? Napiši temu.

5. Koje pitanje pjesnikinja postavlja u pjesmi? Zacrtaži odgovor u pjesmi.

6. Kojom je pjesničkom slikom izrečen odgovor? Oboji odgovor u pjesmi.

7. Kad se pojavljuje duga? Oboji odgovor u pjesmi.

8. S čime pjesnikinja uspoređuje dugu?

9. Što se događa s čudnim vrpčama? Pronađi odgovor u pjesmi i prepisi ga.

10. Što se događa sa šarenim mostom? Pronađi odgovor u pjesmi i prepisi ga.

11. Napiši riječi kojima bi opisao/opisala dugu.

IZVRŠNO

DOBRO

LOŠE

SNALAZENJE U TEKSTU	IZVRŠNO	DOBRO	LOŠE
Čitam tekst, uspjehno i samostalno pronalazim podatke u tekstu.	Čitam tekst i uz pomoć pronalazim podatke u tekstu.	Uz pomoć stvaram i pišem izjavu, upitnu i uskliknu rečenicu.	Uz pomoć čitam tekst i pronalazim podatke u tekstu.
ZAVIČAJNI GOVOR/HRVATSKI STANDARDNI JEZIK	Samostalno i pravilno stvaram i pišem izjavu, upitnu i uskliknu rečenicu.	Uz pomoć stvaram i pišem izjavu, upitnu i uskliknu rečenicu.	Samo uz pomoć stvaram i pišem izjavu, upitnu i uskliknu rečenicu.
UREDINOST PISANJA	Uredno pišem riječi i rečenice rukopisnim pismom.	Kadkad me upotrebe na uredno pisanje rukopisnog pisma.	Često me upotrebe na uredno pisanje rukopisnog pisma.
PRAVILNOST PISANJA	Pravilno pišem sva rukopisna slova.	Kadkad mi isprave oblik rukopisnog slova.	Često mi isprave oblik rukopisnog slova.
	Pravilno pišem riječi u kojima su č, ć, je, je	Kadkad griješim u pisanju riječi u kojima su č, ć, je, je	Griješim u pisanju riječi u kojima su č, ć, je, je

Prilog 8, (1. dio)

Svijet riječi 3, 1. dio, O plakatu, str. 186.

O PLAKATU

Promatraj plakat:

Boris Butčan: plakat za balet „Laboude jezero“

1. Oboji sve što zapazaš na plakatu.

crnu boju	ruke	sliku
riječ	plavu boju	crvenu boju
bijelu boju	neobične ptice	narandastu boju

2. Što na plakatu prevladava? Oboji točan odgovor.

boja tekst slika

3. Koje boje na plakatu prevladavaju? Oboji točne odgovore.

bijela boja crvena boja crna boja narandasta boja plava boja

4. Koje su boje u suprotnosti?

5. Što ti privlači pozornost? Oboji odgovor.

boja slika tekst oblici

Zašto ti baš to privlači pozornost? Objasni.

6. Što treba prevladavati na svakom plakatu? Oboji točne odgovore.

boja slika tekst oblici

7. Kakvog sadržaja može biti plakat? Oboji točne odgovore.

obavješnogga reklamnogga poučnogga

8. Koje obavijesti doznaješ s pomoću plakata? Oboji točne odgovore.

što će se događati vrijeme događaja trajanje događaja

sudionike događaja mjesto događaja cijenu ulaznice

186

187

Prilog 8, (2. dio)

Svijet riječi 3, 1. dio, O plakatu, str. 188.

188

9. Gdje vidiš plakate? Oboji odgovore.

u školi	u kinima	na javnim mjestima
u kazalištima	na ulici	u ordinacijama
na velikim plakatima		

10. O čemu nas plakati obavještavaju? Oboji točne odgovore.

o kinopredstavama	o cijenl	o izložbama
o koncertima	o sportskim događajima	o redu vožnje
o modnim trendovima	o djelovima grada	o ulaznicama
o kazališnim predstavama		

PLAKAT je veliki oglas obavijesnoga, poučnoga, promidžbenog ili reklamnog sadržaja nalijepljen na javnome mjestu.

11. Kakav mora biti plakat? Oboji točne odgovore.

razumljiv	velik	privlačan	jasan
čitljiv	primamljiv	u boji	originalan

12. Kome je plakat namijenjen?

189

13. Način plakata tako da na plakatu:

- PREVLADAVA SLIKA
- BOJA PRIVLAČI POZORNOST
- IMA JASNA OBAVIJEST (Što? Kadar? Koliko? Gdje? Kako?).

189

Prilog 9

Svijet riječi 4, 1. dio, Miš i Div, str. 74

74MIŠ I DIV

74MIŠ I DIV

MIŠ: Brrr... Kako je hladno... Osjećam se... promrzlo! Osjećam se... jedno!

DIV: A ja se osjećam... gladno! Baš bih smazao, mmm... tebel! Miša protuha između dva kruna... mmm... s malo senfa i majoneze... Čudo od meze!

A prijatel' bi mi i jutral! Od mišjeg repa i mišjeg uhal!

MIŠ: (skvrči se i pokriva rukama!) Mr-ši! Ti divovski mišođeru! Mačko na kvadrat! Mišojedu grozni! Red vozni kaže da sada imaš vlak za Dvogradi! Brze! Sadi!

DIV: Moj vlak je zameten... Snijeg pada, do večeri će mi do grla biti! Zato, ne mrdamo odatde ni ja ni ti!

MIŠ: Usss... Pa baš je sad našao padati... Uzalud se meni, malcu, jadati! A... a što ćemo raditi dok ne nappada toliko... ti divovski striko?

DIV: Pa... možemo igrati „Čovječe ne ljuti se“... I, naravno, ti bi mi morao puštati! Jer bih te maće mogao pod jezikom, mljacc, guštati!

MIŠ: Uh... uh... Ne bi ti radije da s tobom igra moj rodo puh!

DIV: Jad i bijeda! Zar ti ja sličim na puhopeda?

MIŠ: Da budem iskren... ne sličiš mi ni na što!

DIV: (uvrijeđen!) Molim?

MIŠ: Zapravo... sličiš... na neki komad divovske slanine... to jest pancete... špeka...

DIV: Kad smo već kod dobrog teka, ti miša šako jada, neće od tebe ostati ni brk, kada te mljaccem, žvaknem, gricnem i progutam! Povuci rječu ili ću te staviti u ovaj svoj truh, kao u peći!

MIŠ: Zar ne znaš da govorim sve i svašta... takva mi je maštaj! To su bile riječi krve! Toliko si zgodan div... a... a... vidi mene... sav sam žgolvav i svi! Ni zalogaj od mene ne može biti! Tebi ni na zub... Nemoj biti lud... Nemam mišica ni sala... Sama kost i kožal!

DIV: A juha ipak? Moždaj?

MIŠ: Giel! Kako padati! Hvata me mala snaga... Upomoci! Evo... zatrat će me slihi snijegi! Učini nešto... Ne budi mišojedi! (Div ga zgrabi i zakvači za pramen svoje kuštrave kose.)

75MIŠ I DIV

PRIČA

PJEŠMA

IGROKAZ

BASNA

75MIŠ I DIV

Prilog 10

Svijet riječi 4, 1. dio, Opisivanje, str. 136.

136137

OPISIVANJE

MORE

1. Pozorno pročitaj tekst o moru.

More je površinom i dubinom najveća voda stajaćica. Ono povezuje i ujedinjuje dijelove kopna na Zemlji. U maloj količini (u čaši morska voda je bezbojna. U stvarnosti (u debijem sloju) more je najčešće plavo (modro). More je katkad mirno poput zrcala, ali je češće uzburkano, s manjim ili većim valovima. Glavni je uzročnik valova vjeter. Valovi mogu veoma otežati plovidbu. More je pogodno za život biljaka i životinja. Bogato je živim svijetom i važan izvor hrane. Iz mora se dobiva sol, a iz podmorja ruda bogatstva. More je najjeftiniji prometni put koji povezuje cijeli svijet. Obale mora vrlo su pogodne za život ljudi i razvoj gospodarstva (pomorstva, brodogradnje, ribarstva, turizma itd.) More je veliko bogatstvo i prirodna ljepota. Stoga je dužnost svakog čovjeka da u granicama svojih mogućnosti pridonosi zaštiti mora i svekolikog okoliša.

Mudra izreka kaže: Stavi prst u more i bit ćeš povezan s cijelim svijetom!

Ivan De Zan – Ivko Nejašmić: Iz udžbenika MAŠ SVJET 3

2. Je li opis mora u tekstu stvaran ili izmišljen?

3. Po čemu to zaključuješ?

4. Mogu li se provjeriti navedene pojedinosti o moru?

5. Neke su pojedinosti o moru koje saznajemo iz teksta provjerljive.

Na primjer:

- da je površinom i dubinom najveća voda stajaćica
- da povezuje dijelove kopna na Zemlji
- da je bezbojno
- da je slano
- katkad je mirno, kadšto valovito
- bogato je živim svijetom
- najjeftiniji je prometni put.

Opis mora onakova kakova ga vidimo sa svim njegovim provjerljivim pojedinostima jest **STVARAN OPIS**.

Fotografija: Marina Vendišić

Prilog 11, (1. dio)

Svijet riječi 4, 1 dio, Družba Pere Kvržice, str. 164.

164165

KNJIGA I FILM

1. Promotri nastavnu stranicu (naslovnicu) dječjeg romana *Družba Pere Kvržice* Mate Lovraka. Gdje se na naslovnici nalaze podatci napisani u okvirima? Poveži crtom.

2. Promotri prizor iz filma *Družba Pere Kvržice*. Opiši što vidiš.

ime i prezime ilustratora

ime i prezime autora

naslov

ilustracija

3. Jesi li prije pročitao/pročitala Lovrakov roman ili gledao/gledala film?

4. Što ti je bilo draže: čitati književno djelo ili gledati film? Zašto?

5. Nižu li se događaji u filmu jednakim redoslijedom kao u Lovrakovu romanu ili ne?

6. Odgovaraju li likovi u filmu njihovom opisu u književnom tekstu? Jesu li onakvi kakvima si ih doživio/doživjela čitajući književno djelo?

Prilog 11, (2. dio).

Svijet riječi 4, 1 dio, Družba Pere Kvržice, str. 166.

7. Promotri tablicu. Usporedi književno djelo i film Družba Pere Kvržice.

a) Po čemu se razlikuju književno djelo i film?

b) Što im je zajedničko ili vrlo slično?

DRUŽBA PERE KVRŽICE	KNJIGA	FILM
dječji roman	dječji roman	dječji igrani film
književno djelo	književno djelo	snimljen prema književnom djelu
priповједanje	priповједanje	slika u pokretu
opis	opis	govor
razgovor	razgovor	glazba
glavni likovi	glavni likovi	zvukovi
vrijeme radnje	vrijeme radnje	
mjesto radnje	mjesto radnje	
dječje pustolovne	dječje pustolovne	
tema	tema	

8. Što ti se u Lovrakovu romanu više sviđalo nego u filmu?

9. Izdvoji sve ono po čemu ti je film bio draži od dječjeg romana.

10. Napiši još nekoliko naslova književnih djela za djecu prema kojima je snimljen film. Napiši je li tvoj odabrani film igrani ili animirani. Potraži prema potrebi podatke na internetu.

NASLOV KNJIGE	IGRANI FILM / ANIMIRANI FILM
Družba Pere Kvržice	igrani film

11. Zamijeni znakove za slova prema legendi. Redom napisana slova otkrit će ti naslov knjige prema kojoj je snimljen istomerni igrani film za djecu.

A	Č	D	H	I	M	O	R	U	V
☺	△	☾	★	○	⊕	◇	●	↑	⊙
☾	↑	★	↑	⊕	◇	△	⊙	●	○

166
167